

Göteborgs Universitet
Institutionen för journalistik
och masskommunikation (JMG)
Medie- och kommunikationsvetenskap

Brödrafolkens bro

Ett byggprojekt i tre norska och tre svenska tidningar

Anders Jalakas
Uppsatsarbete
Påbyggnadskursen
Vårterminen 2005
Handledare: Jan Strid
Extern handledare: Eva-Marie Mendahl

Abstract

Titel:	Brödrafolkens bro. Ett byggprojekt i tre norska och tre svenska tidningar
Författare:	Anders Jalakas
Antal sidor:	72 inklusive bilagor, innehållsförteckningar mm
Institution och universitet:	Institutionen för Journalistik och masskommunikation (JMG) vid Göteborgs Universitet
Syfte:	Syftet med undersökningen är att undersöka innehållet i nyhetsrapporteringen om Svinesundsbroprojektet i norsk och svensk press samt att undersöka om det finns skillnader mellan svensk och norsk press i rapporteringen om broprojektet.
Frågeställningar:	<p>Frågeställning A. Vilka delar av Svinesundsbroprojektet beskrivs mest frekvent i norsk respektive svensk press? Hur ser frekvensrangordningen ut i norsk jämfört med svensk press.</p> <p>Frågeställning B. Vilka tema är mest frekventa i nyhetsrapporteringen om Svinesundsbroprojektet i norsk respektive svensk press? Hur ser frekvensrangordningen ut i norsk jämfört med svensk press?</p> <p>Frågeställning C. Med vilken frekvens får olika typer av aktörer komma till tals i nyhetsrapporteringen om Svinesundsbroprojektet i norsk respektive svensk press?</p> <p>Frågeställning D. Vilket lands tidningar har mest korta texter?</p> <p>Frågeställning E. Är nyhetsrapporteringen om Svinesundsbroprojektet i norsk press mer kritisk än svensk? Eller är det möjligt tvärtom?</p> <p>Frågeställning F. Vad fick mest kritisk respektive positiv uppmärksamhet i svensk respektive norsk press?</p>
Hypotes:	Det finns skillnader i kritisk tendens i nyhetstexter i Sverige och i Norge.
Metod:	Kvantitativ innehållsanalys
Material:	208 texter ur Göteborgs-Posten, Bohusläningen, Strömstads Tidning, Halden Arbeiderblad, Fredrikstad Blad och Aftenposten under perioden 030101–050415.
Huvudresultat, syfte:	Både norsk och svensk press beskriver, trots att broprojektet omfattar många delar, huvudsakligen själva bygget av den nya bron. Skillnaderna i innehåll mellan respektive länder är små. Skillnaderna kan, vad avser kritisk tendens, förklaras med att en enda norsk tidning avviker från de andra fem undersökta. Troligen kan man inte tala om att det finns andra skillnader i innehåll mellan norsk och svensk press än de som kan förklaras med gängse nyhetsvärderingskriterier; i det här fallet särskilt närhet i rummet.
Resultat, hypotes:	Hypotesen falsifierades.

Innehållsförteckning

ABSTRACT	II
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	III
SAMMANFATTNING	VI
KAPITEL 1. INLEDNING OCH DISPOSITION	1
1.1 DISPOSITION	2
KAPITEL 2. BAKGRUNDER: BRO, KULTUR OCH PRESS	3
2.1 BROPROJEKTET	3
2.1.1 PROJEKTETS INTRÅNG	3
2.1.2 STÖRNINGAR UNDER BYGGNATIONEN	4
2.1.3 DEL AV ETT STÖRRE PROJEKT	4
2.2 FÖR VEM ÄR BRON VIKTIGAST?	4
2.3 GRANNFOLK OCH KULTUR	5
2.4 PRESSUTVECKLING I NORGE OCH SVERIGE	6
2.5 DE UNDERSÖKTA TIDNINGARNA	7
2.5.1 VALET AV TIDNINGARNA	8
KAPITEL 3. VAD ÄR NYHETER?	9
3.1 NYHETER SOM KONSTRUKTION	9
3.2 MEDIERNAS NYHETSVÄRDERING	10
3.2.1 EN NORSK VINKEL	11
3.2.2 EN EKONOMISK KOMPLETTERING	12
3.3 VARFÖR ÄR JOURNALISTER KRITISKA?	12
3.3.1 INTE HELT LIKA ELLER LIKA KRITISKA	13
3.3.2 PRESSENS SPELREGLER	14
3.4 VAD BETYDER DETTA FÖR JOURNALISTIKEN OM BRON?	14
3.5 NYHETSKONSTRUKTION SÅ HÄR LÅNGT	15
KAPITEL 4. SKILLNADER OCH LIKHETER I INNEHÅLL	16
4.1. LIKHETER OCH SKILLNADER I ÄMNESVAL	16
4.1.1 EN SVENSK OCH EN NORSK ALLMÄN INNEHÅLLSANALYS	16
4.1.2 SVENSKA OCH NORSKA REDAKTÖRER BYTER TIDNINGAR	17
4.1.3 MEST LIKA OM RISKER I SVERIGE OCH NORGE	17
4.1.4 DROGER I NORDISK PRESS	19
4.2 SKILLNADER OCH LIKHETER I FÖRHÅLLNINGSSÄTT	19
4.2.1 LOKALPATRIOTERNA	20
4.2.2 ”VARGEN KOMMER” OFTARE I NORGE?	20
4.3 SKILLNADER I STRUKTURERING AV INNEHÅLLET	21

4.3.1 LÄNGRE TEXTER I SVERIGE	21
4.4 OM INNEHÅLLET I INNEHÅLLSSTUDIERN	22
<hr/>	
KAPITEL 5. INFÖR SYFTEN OCH HYPOTESER	23
<hr/>	
5.1 TILLBAKABLICK SÅ HÄR LÅNGT	23
5.2 UNDERSÖKNINGENS DESIGN	24
5.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	24
5.4 HYPOTES OCH HYPOTESPRÖVNING	25
5.4 ORIENTERING OM METODEN I UNDERSÖKNINGEN	25
<hr/>	
KAPITEL 6. ANALYS OCH RESULTAT	27
<hr/>	
6.1 VAD TIDNINGARNA SKEV OM	27
6.2 VEM SKREV OM VAD?	28
6.2.1 SVAR PÅ FRÅGESTÄLLNING A	29
6.3 MEN ÄR DET SAMMA TEMA?	30
6.3.1 VINKEL INOM TEMAT BRON SOM BYGGVERKSAMHET	30
6.3.2 SKILLNADER I VINKEL INOM LÄNDERNA	31
6.3.3 TEMAT KOMMUNIKATIONER	33
6.3.4 ÖVRIGA TEMAN SAKNAS NÄSTAN	33
6.3.5 SVAR PÅ FRÅGESTÄLLNING B	33
6.4 VEM FICK AGERA I TEXTERNA	34
6.4.1 AKTÖRSKILLNAD MELLAN LÄNDERNA INOM TEMA OCH VINKEL	35
6.4.2 SVAR PÅ FRÅGESTÄLLNING C	36
6.5 LÄNGRE ELLER KORTARE?	36
6.5.1 SVAR PÅ FRÅGESTÄLLNING D	37
6.6 VEM ÄR MEST KRITISK?	37
6.6.1 TENDENS INOM RESPEKTIVE LAND	38
6.6.2 KRITISK TENDENS I ABSOLUTA TAL	39
6.6.3 SVAR PÅ FRÅGESTÄLLNING E	39
6.7 VAD FICK MEST RIS ELLER ROS?	39
6.7.1 SVAR PÅ FRÅGESTÄLLNING F	41
6.8 HYPOTESPRÖVNINGEN	41
<hr/>	
KAPITEL 7. RESULTAT OCH RESULTATDISKUSSION	43
<hr/>	
7.1 VAD SKREV TIDNINGARNA OM?	43
7.2 PÅ VILKET SÄTT SKREV DE?	43
7.3 VEM FICK SYNAS I TEXTERNA?	44
7.4 MER KRITISK PRESS I NÅGOT LAND?	44
7.5 VAD FICK POSITIV PRESS OCH VAD FICK NEGATIV?	45
7.6 VILKEN TYP AV TEXTER SKREV DE?	45
7.7 HYPOTEBEN	45
7.8 RESULTATDISKUSSION	46
7.8.1 VARFÖR SKREV NORSKA TIDNINGAR MEST	46
7.8.2 LOKALPATRIOTERNA	46
7.8.3 VARFÖR SKREV DE SÅ LIKA?	47
7.8.4 OLIKA KRITISKA TIDNINGAR?	47
7.8.5 TEMAN SOM SAKNADES	49
7.8.6 KAN MAN HA NÅGON NYTTA AV DENNA UNDERSÖKNING?	49
7.8.8 SLUTORD	50

BILAGOR

BILAGA 1 MATERIAL OCH METOD	54
BILAGA 2 KODSCHEMA	60
BILAGA 3 TABELL 19 RAPPORTERING AV RADIOAKTIVA RISKER	63

TABELLER OCH FIGURER

Figur 1 Antal texter i de undersökta tidningarna	27
Figur 2 Fördelning av texter på del av projektet	28
Figur 3 Fördelning av texter på tema	28
Tabell 1 Innehåll i norsk och svensk press	16
Tabell 2 Ämnen i riskrapportering i norsk och svensk press	18
Tabell 3 Tendens i riskrapportering i norsk och svensk press	21
Tabell 4 Del av projektet – rangordning och antal	29
Tabell 5 Temaval i norska och svenska tidningar	30
Tabell 6 Vinkel inom byggtemat per nation	31
Tabell 7 Rangordning i två norska tidningar	32
Tabell 8 Rangordning i två svenska tidningar	32
Tabell 9 Val av huvudaktör	34
Tabell 10 Huvudaktör inom temat broprojekt som byggnadsverksamhet	35
Tabell 11 Aktörval inom vinkeln byggets framåtskridande	36
Tabell 12 Fördelning på typ av text	36
Tabell 13 Kritisk tendens i norska och svenska tidningar	37
Tabell 14 Tendens per tidning	38
Tabell 15 Tendens i absoluta tal	39
Tabell 16 Kritisk och positiv tendens för olika teman	40
Tabell 17 Tendens inom temat broprojektet som byggnadsverksamhet	40
Tabell 18 Tendens inom temat kommunikationer	41
Tabell 19 Rapportering av radioaktiva risker	63

Sammanfattning

I det här avsnittet ska ges en kort sammanfattning av studien. De viktigaste resultaten ska refereras och en översiktlig bakgrund ges. Här kommer sammanfattningen:

Norsk och svensk press skrev nästan lika om Svinesundsbron

Trots att bygget av den nya Svinesundsbron är ett omfattande projekt med en budget på 1,4 miljarder kronor och i sig innehåller flera olika byggnadsprojekt så valde de norska och svenska tidningarna i att skriva om i stort sett samma delar av projektet på i stort sett samma vis.

Det framgår av denna undersökning som producerats i samarbete mellan Vägverket region väst och institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet.

Majoriteten av texterna i de svenska och norska tidningarna handlade om hur bygget av den nya bron gick.

En utgångspunkt för undersökningen är att den beskrivning av verkligheten som ges i massmedierna inte är en objektiv spegling. Det massmedierna gör är att konstruera en bild av verkligheten. Hur den bilden kommer att se ut präglas av hur nyhetsorganisationerna arbetar, vilka resurser de har, vilken marknad de arbetar på samt av den massmedieideologi och nyhetsvärdering som råder. I dessa sammanhang brukar man tala om massmediernas texter som sociala konstruktioner. Det vill säga att den bild av verkligheten som massmedier ger helt enkelt präglas av att de är organisationer som arbetar i ett socialt sammanhang.

Med den utgångspunkten kan det vara meningsfullt att studera om de svenska och norska tidningarna beskrev broprojektet på samma, eller nästan samma, sätt. Om inte skulle det vara ett tecken på att pressen i de forna broderländerna arbetar på olika sätt och/eller har skilda nyhetsvärderingskriterier eller bekänner sig till skilda massmedieideologier.

Förutom att språken på var sida Svinesund skiljer sig åt lite så är skillnaderna mellan Bohuslän och Östfold inte särskilt stora. Även efter unionsupplösningen har trafiken, syftande till äktenskap, handel eller arbete, över gränsen med varit livlig.

Likheter mellan länderna

Även de bägge ländernas press uppvisar stora likheter. De har båda genomgått en utveckling från att vara partibunden press med starka kopplingar till politiska partier till att bli mer oberoende och professionaliserade. I båda länderna finns regelverk som styr hur massmedier och dess personal skall hantera etiska överväganden. Båda länderna ligger i topp vad gäller dagstidningsläsning i världen; Norge något före räknat i tidningsexemplar per invånare.

Det är därför knappast sensationellt att likheterna i hur de tre undersökta norska tidningarna och de tre undersökta svenska är så stora. (I undersökningen ingick Aftenposten, Halden Arbeiderblad, Fredrikstad Blad, Strömstads Tidning, Bohusläningen och Göteborgs-Posten, sammanlagt 208 texter från januari 2003 till mitten av april 2005.)

Hela broprojektet innefattar flera olika delar. Det går alltså välja om man vill skriva om den nya bron, den nya svenska eller norska motorvägsbiten, den gamla bronns framtid eller någon av de tull- och betalstationer som byggts. I nästan 70 procent av fallen valde de undersökta tidningarna att skriva om den nya bron.

Men även inom det temat så finns det variationsmöjligheter. Ska man skriva om den nya bron som bygge, som miljöproblem, som arkitektur eller nåt annat? Pressen på båda sidor gränsen valde att beskriva den nya bron som bygge, och det intressantaste med bygget var, sett till antalet texter, hur bygget framskred. Båda ländernas tidningar ägnade också relativt stor uppmärksamhet åt säkerhetsfrågor vid brobygget, huvudsakligen som rapporter om en allvarlig olycka och dess efterspel.

När det gällde andra sätt att se på broprojektet så dominerade temat vägavgifter i den svenska pressen och tullproblem för byggaren (vid transport av material till bron över gränsen som ju skär rakt igenom bygget) i den norska.

Få medborgare i spalterna

Likheterna mellan länderna fortsatte att trava upp sig när man jämförde vilka som får komma till tals och synas i spalterna. I både de norska och de svenska undersökta tidningarna dominerade representanter för byggprojektet – både byggare och representanter för ländernas vägmyndigheter. På en avlägsen andraplats kom myndighetspersoner. Ytterligare en likhet var att enskilda medborgare, oavsett om de var svenska eller norska, sällan kom till tals.

Likheterna i val av innehåll och vem som ska få synas i spalterna tyder på att norsk och svensk press arbetar på likartat sätt och värderar sina nyheter och källor på likartat sätt. En slutsats av denna undersökning är därför att det inte är meningsfullt att prata om skilda massmediekulturer i Norge och Sverige. Det är snarare så att båda ingår i samma västliga massmediekultur.

Även om norsk och svensk press är tämligen likartad så finns det skillnader mellan länderna. En sådan är tidningsstrukturen. I Norge så finns det minst en tidning i varje kommun, ofta fler. Det är ett resultat av att landet genomkorsas av fjordar och fjäll vilket försvårar resandet och skapat utrymme för en decentraliserad administrativ struktur – många små kommuner. Och många av dessa tidningar är små och väldigt lokala i sin bevakning. Det gör att det lokala perspektivet är starkt i norsk press. Det är en strukturell skillnad som får genomslag i undersökningen.

Den tidning som ligger närmast brobygget är Halden Arbeiderblad, det norska brofästet står i kommunen. Den tidningen står för 91 av de 208 texter som undersökts. Näst närmast har Fredrikstad Blad. Trots det skrev den tidningen bara 21 texter.

Större skillnad inom landet

Detta gör att undersökningens resultat på den norska sidan var starkt påverkat av vad just Halden Arbeiderblad skrev. Och antalet texter var inte den enda avvikelserna. Jämfört med samtliga andra tidningar i undersökningen var Halden Arbeiderblads andel kritiska texter mycket lägre, samtidigt som tidningens andel positiva texter var mycket högre. Skulle man dela in tidningarnas bevakning efter kritisk tendens så skulle en grupp utgöras av Haldens Arbeiderblad och en grupp av resten.

Om man bara jämför den kritiska tendensen, mätt som andel kritiska texter av totala antalet texter, rakt av mellan länderna så var de svenska journalisterna mer kritiska än sina norska kollegor. Skillnaden är tydlig och signifikant. Men skillnaden är huvudsakligen en effekt av den positiva syn på broprojektet som kommer till uttryck i Halden Arbeiderblads spalter. Skillnaderna i kritisk tendens är större inom den norska gruppen än mellan de svenska och de norska tidningarna. Det gör att man med stöd av denna undersökning inte kan säga att något lands press är mer kritisk än det andra landets. Till yttermera visso kan skillnaden i kritisk tendens trollas bort helt om man räknar artiklarna i absoluta tal. Då finner man att antalet huvudsakligen kritiska texter är lika stort i de undersökta svenska tidningarna som i de norska. Det kan tolkas som att de kritiska texterna tillkommer mer på grund av att något hänt, eller att någon agerat på så sätt att det utlöst en kritisk text, än av medveten redaktionell vilja att göra en kritisk granskning av broprojektet.

Likheterna dominerar

Summa summarum visar undersökningen att vid en jämförelse mellan norsk och svensk press så dominerar likheterna. Norsk press verkar dock vara mer lokalt inriktad än den svenska.

Metoden i undersökningen har varit en kvantitativ innehållsanalys. Det är ett högtidligt sätt att säga att man räknar hur ofta tidningarna skriver om bron, om motorvägen, vägavgifter et cetera.

I undersökningen prövades en hypotes som sade att det finns skillnader i kritisk tendens mellan norsk och svensk press. Den falsifierades just på grund av att skillnaderna mellan de norska tidningarna var större än skillnaden mellan svenska och norska.

Undersökningen omfattar tre tidningar i Sverige och tre i Norge. Undersökningen är gjord i samarbete med Vägverket region väst.

Kapitel 1. Inledning och disposition

Sommaren 2005 invigs en ny bro över Idefjorden, som bildar riksgräns mellan Sverige och Norge, vid Svinesund. Det sker nästan på dagen 100 år efter att norska stortinget ensidigt förklarade den norsk-svenska unionen upplöst år 1905, och kommer att presenteras som en del av firandet.

Bron är tillsammans med de två nya motorvägsdelarna som ingår i projektet en investering på, om byggkalkylerna håller, 1,4 miljarder kronor. Allt ska enligt planerna betalas med avgifter. Det, tillsammans med kopplingen till 100-årsfirandet av unionsupplösningen, gör att det finns förutsättning för att journalister på båda sidor gränsvattnet ska fatta pennorna.

Ur ett medievetenskapligt perspektiv så kan man betrakta broprojektet och massmediernas agerande med anledning av det som ett naturligt experiment. Projektet är ju detsamma oavsett om man blickar ut över det från nord eller syd. Betyder det också att journalisterna behandlar broprojektet på samma sätt? Väljer de samma vinklar? Låter de samma typ av personer komma till tals? Vilka ämnen intresserar mest? Är norska journalister mer kritiska än svenska eller är det tvärtom?

En studie av hur broprojektet hanteras i massmedierna kan lära oss en del om hur lika eller olika norska och svenska journalister är. Det i sin tur kanske kan användas som utgångspunkt för att studera kulturella skillnader. En sådan, som borde vara intressant för svenska tidningsutgivare, är att norrmännen är betydligt flitigare dagstidningsläsare än svenskarna. Beror det på att norska journalister skriver annorlunda (läs bättre) än sina svenska kollegor? Eller ska förklaringen sökas i andra faktorer?

Att studera om det finns skillnader i vad journalister i Sverige respektive Norge väljer att skildra kan vara värdefullt när man diskuterar innehåll i massmedierna. Finns det skillnader så kan man med utgångspunkt från dem diskutera om det ena eller det andra sättet är bättre. Bättre då beroende på vilken syn man har på massmediernas roll i samhället – bättre som granskare, bättre på att tillhandahålla sådan information som medborgarna behöver för att självständigt ta ställning, bättre på att bidra till lokal demokrati eller bättre på att locka och behålla läsare. Oavsett vilken syn man har på massmediernas roll så kan studier som visar på skillnader i innehåll tillföra värdefulla utgångspunkter för ett resonemang.

Även företag eller organisationer med verksamhet i både Norge och Sverige kan ha nytta av att känna till om det finns skillnader mellan norsk och svensk journalistik. En sådan kunskap kan bidra till att organisationen kan presentera sin verksamhet på rätt sätt i respektive land, och att tolka den uppmärksamhet som medierna i respektive land kan komma att rikta mot organisationen.

Nåja, så långt räcker inte denna undersökning. Här ska skillnader i hur norska och svenska journalister skildrar broprojektet vid Svinesund studeras. Särskilt ska frågan om de norska är mer kritiska än de svenska belysas eftersom det är en känsla som vuxit fram inom svenska Vägverket region väst som är uppdragsgivare till den här studien. Men den kan också komma att utgöra en del av en sådan kunskapsbas om massmediernas sätt att välja och behandla nyheter.

Vad som hamnar i massmediernas sökarljus styrs till stor del av den nyhetsvärdering som tillämpas. Eventuella skillnader mellan hur norsk och svensk press skildrar broprojektet kan ge värdefull inblick i vilka resultat nyhetsvärdering leder till i praktiken.

1.1 Disposition

I **kapitel två** beskrivs broprojektet. Frågor som *Vad är det som byggs?* och *Hur påverkar det landskapet?* besvaras där. Dessutom ska betydelsen av projektet värderas. Även om projektet ser likadant ut oavsett nordlig eller sydlig utsiktspunkt så är det inte säkert att det betyder samma sak. Kanske är bron viktigare för Norge? Vi ska också kortfattat resonera kring eventuella kulturella skillnader mellan bygderna på båda sidor gränsbron, och likheter och skillnader i norsk och svensk press. Dessutom presenteras de undersökta tidningarna.

I **kapitel tre** ska vi titta på faktorer avgör vad som hamnar i tidningen. Bland annat ska vi försöka besvara frågan om en vad en nyhet är. Är det en spegelbild av verkligheten? Eller är det något annat och i så fall vad?

Det här är inte första gången någon med nyfikna ögon studerat innehållet i norsk och svensk press. I **kapitel fyra** ska vi se vad man kommit fram till vid tidigare studier.

I det **femte kapitlet** är det dags att bli mer konkret. Här ska det preciseras vad som undersöks och hur det ska gå till. Den som är specialintresserad av forskningsmetod får dock inte sitt lystmäte tillgodosett här. En utförlig beskrivning av undersökningsmetod och undersökningsmaterial ges i **bilaga 1**. Dock ska kapitlet ge en bild av vad som undersöks och hur.

Kapitel sex innehåller resultaten från undersökningen och en analys av dem. Undersökningens frågeställningar ska besvaras här. Detsamma gäller för hypotesen, som prövas i detta kapitel.

Slutligen i **kapitel sju** ska undersökningen syfte besvaras, vi ska diskutera resultaten, försöka förklara varför det blivit som det blev och komma med förslag till hur resultaten från undersökningen ska kunna användas.

Kapitel 2. Bakgrunder: Bro, kultur och press

I det här kapitlet ska vi titta på de grundläggande faktorerna som utgör basen för vår undersökning. Vi ska beskriva broprojektet och kika lite närmare på kulturella förhållanden i Bohuslän och Østfold, ge en kort överblick över pressens utveckling i Sverige och Norge samt presentera de undersökta tidningarna. Allt för att bygga en god grund som undersökningen kan vila på.

2.1 Broprojektet

Väg E6 genom Bohuslän och Østfold går idag, precis vid riksgränsen, över en trafikmässig flaskhals. Bron över Idefjorden vid Svinesund är från 1940-talet och dimensionerades för den tidens trafikvolym. Då räknade man med en trafikvolym på 6 000 fordon per år. Nu kör i genomsnitt 15 000 fordon över bron per dag.

Dessutom har fordonen blivit större och tyngre. Med dagens mått mätt är bron för smal och för svag för att långsiktigt klara den tunga trafiken. En del av trafikökningen beror på gränshandeln. Folk tar vägen över bron för att handla där det är billigast. Andra arbetspendlar över gränsen. Åt vilket håll strömmen av köpsugna går beror på värdet av de respektive valutorna, nationernas prispolitik, arbetsmarknad et cetera.

Bron är också av vital betydelse för den norska exporten och importen. E6 är Norges viktigaste handelsväg till den europeiska kontinenten.

Därför ska bron ersättas. Eller rättare sagt kompletteras. Den gamla bron ska vara kvar som lokalväg. En ny bro byggs strax väster om den. Den nya bron är 704 meter lång men den ingår i ett byggprojekt som innefattar tull- och betalstationer, två kilometer ny motorväg på den svenska sidan och fyra kilometer ny motorväg på den norska sidan.

Totalkostnaden för broprojektet, inklusive motorvägar och tull- och betalstationer, är 1,4 miljarder kronor. Allt ska betalas med avgifter på trafiken över både den nya och den gamla bron. Kostnaden per bropassage och personbil blir, enligt planerna, 20 kronor och för lastbil 100 kronor. Byggprojektet inleddes på platsen i augusti 2002 och ska vara avslutade när bron invigs i juni 2005.

Organisatoriskt är projektet indelat olika delar. Motorvägsdelen på den svenska sidan utförs av Vägverket produktion, själva bron byggs av Bilfinger Berger AG, motorvägsdelen på den norska sidan utförs av Mesta AS och Veidekke ASA, och trafikplatserna byggs av Langkas och Svingenskogen.

2.1.1 Projektets intrång

Eftersom den nya bron och de nya motorvägsbitarna inte byggs där väg E6 går idag så innebär bygget ett intrång. Området den dragits igenom är rikt på djurliv – älg, hjort och rådjur rör sig i området. Ett antal hotade fågelarter som pilgrimsfalk och berguv finns i området. Området innehåller också botaniskt intressanta platser.

På den svenska sidan är intrånget mindre, bland annat för att motorvägsdelen är kortare men också för att den nya motorvägsdelen till stor del går genom en obebyggd dalgång. Trots det så har en affärsrörelse och tre eller fyra fritidshus löst in. Den nya motorvägen går på den norska sidan igenom ett bebott område med småskaligt jordbruk. Tre gårdar, två bostadshus och ett fritidshus har lösts in för projektet. Dock bedömer man att störningarna från den nya motorvägen för de boende ska bli små.

Med den nya motorvägen så förändras bilden av landskapet. Intrycket av ett relativt orört kustlandskap försvinner. Dessutom kommer bergskärningar och vägbankar att förändra landskapsbilden, trots att man försökt att minska påverkan genom att anpassa bergskärningarna till berget, plantera gräs och växter samt spara naturliga träd.

Påverkan på landskapet är störst på den norska sidan. Vägsträckningen på den svenska sidan går genom en dalgång där det är lätt att dra väg utan att behöva spränga bort så mycket berg. På den norska sidan är landskapet mer kuperat och där har man därför tvingats till större bergskärningar och vägbankar.

Bro- och vägprojektets påverkan på naturen och naturbruket bedöms bli ringa. Den nederbörd som på vägen förorenas av partiklar från däck, läckande oljor, tungmetaller et cetera ska tas om hand för att inte förorena grundvattnet.

Vägen går visserligen genom både odlingsmark och skogsmark men intrånget bedöms som litet, bland annat för att skogsmarken inte är högproduktiv. Inte heller ska fisket ta långsiktig skada av brobygget.

När projektet är färdigt ska dess miljöpåverkan följas upp vad avser buller, luftföroreningar, trafiksäkerhet, naturmiljö, friluftsliv, jordbruk, skogsbruk et cetera.

2.1.2 Störningar under byggnationen

Väg- och brobygget innebär omfattande sprängningsarbeten och transporter med tunga fordon och arbetsmaskiner. Det ger buller och damm som kan påverka dem som bor i närheten av byggarbetsplatsen. För att minska störningarna från transporter, och för att minska behovet av tillfälliga vägar för att forsla byggmaterial, har man byggt en linbana över fjorden för materialtransport. Mycket material tas också in sjövägen.

2.1.3 Del av ett större projekt

Broprojektet vid Svinesund är en del av ett större projekt för att bygga ut E6 mellan Oslo och Göteborg till motorväg. Enligt planerna ska hela utbyggnaden vara färdig år 2010. (Hela kapitlet hittills bygger på vägverkets informationsmaterial; Vägverket 2005 a, b och c)

2.2 För vem är bron viktigast?

Det är inte ointressant vem som använder bron mest. Eftersom den ska betalas med broavgifter så innebär det att det land som nyttjar bron mest också får stå för den största delen av betalningarna. I detta sammanhang är det norrmännen som dragit det kortaste strået. Enligt en mätning refererad i Fredrikstad Blad så står norrmännen för 83 procent av trafiken över bron. (Hörman Arntsen 2000)

Men bron är inte bara del av en stor trafikled. Den är också vital för Norges utrikeshandel. År 2003 så gick 47 procent, räknat i ton, av Norges import och export över bron. Det är 4,5 miljoner ton varor eller 296 000 lastbilar per år. (Kvitnes 2003)

2.3 Grannfolk och kultur

Broprojektet är inte bara en ny bro mellan två länder. Bron förenar också grannfolken i Bohuslän och Østfold. Tidigare, fram till 1658, var båda landskapen norska och ingick i konungariket Danmark. Fjorden var ingen gräns utan snarare en kommunikationsled. Vid freden i Roskilde tillföll Bohuslän Sverige. (Enh, Frykman & Löfgren 1993:81–82)

Efter freden i Roskilde har de båda landskapens befolkningar varit utsatta för mer eller mindre aggressiva försök till försvenskning respektive förnorskning. Försvenskningen av Bohuslän inleddes tämligen omgående efter freden i Roskilde. Administrationen försvenskades. Danska läseböcker och bönböcker samlades in och ersattes med svenska. Prästerna fick välja mellan att följa den svenska liturgin eller lämna in prästkragen. Försvenskningen av Bohuslän gick bra – utom i de norra delarna. Där fick biskopen så sent som 1728 ta emot klagomål från kyrkoherdarna över att de inte förstod församlingsborna. (Ibid 84)

Förnorskningen av Østfold var huvudsakligen en språklig affär som hängde samman med den norska kampen under 1800-talets senare hälft för att sig ur unionen med Sverige. Det blev då viktigt att etablera Idefjorden som en språklig gräns för legitimerade unionens upplösning. (Ibid 85)

Trots dessa ansträngningar så är de kulturella skillnaderna mellan Østfold och norra Bohuslän små. Mest handlar det om språket och små skillnader i utformningen av hus, skyltar och varumärken. Förutom språket är det små skillnader som tolkas i termer av nationella kulturskillnader. Sverige och Norge anses ändå ligga kulturellt väldigt nära varandra. (Ibid 85–87)

Riksgränsen mellan Bohuslän och Østfold kom heller aldrig att utgöra någon barriär för befolkningarna. Arbetsvandringar, arbetspendling, handel och äktenskap över riksgränsen har fortsatt. (Ibid 84)

Kanske är de kulturella skillnaderna vid riksgränsen mellan Sverige och Norge så små att det inte är meningsfullt att hänga upp sig på dem. Kanske är skillnaderna inom landet större än de som kan förklaras med riksgränsen. Och de som väljer att beskriva små skillnader vid riksgränserna som tecken på olika nationella kulturer gör det för att de söker en förklaring baserad på en särpräglad norsk kultur. Den slutsatsen drar alla fall Anders Johansson i den norska makt- och demokratiutredningen från 2001. Han menar, utan att förneka att det finns kunskaper och ett kulturellt arv som bara delas av nordmän, att det är rimligare att tala om att Norge är del av en nordeuropeisk kultursfär där influenser till kulturen hämtats från Frankrike, Tyskland och USA. (Johansson 2001:178–185)

Sammanfattningsvis kan vi nog konstatera att brödrafolken är rätt så lika. Frågan är då om det också gäller deras massmedier.

2.4 Pressutveckling i Norge och Sverige

När man studerar hur pressutvecklingen varit i Norge och Sverige under 1900-talet så är det likheterna som dominerar. I båda länderna har pressen gått från att vara tydligt politisk och nära knuten till politiska partier till att bedriva en journalistik som präglas av professionella journalistiska värderingar. I båda länderna har på senare tid (ungefär från 1990-talet) ett allt mer ekonomiskt tänkande vunnit plats i styrelsen av medieföretagen. (Høst 1998:17–24, Gustafsson 1996:9–36, Hadenius & Weibull 2003:318–320)

Ibland är parallellutvecklingen väldigt tydlig. En del i professionaliseringsprocessen innebär också att markera avstånd mot andra grupper, särskilt då mot sådana som kan ses som representanter för det medierna ska bevaka: I både Norge och Sverige kom informatörerna i skottgluggen. I Sverige kastades de ut från Svenska Journalistförbundet 1992 och i Norge fick de lämna Norsk Journalistlag 1997. (Hadenius & Weibull 2003:326 och Eide 2001:55)

I både Norge och Sverige är tidningarna huvudsakligen abonnerade. Allmänna nyhetstidningar med alla hushåll inom ett i allmänhet begränsat geografiskt område som målgrupp dominerar. Landsortstidningarna har en stark position i båda länderna. I båda länderna tenderar ägarstrukturen att bli mer och mer koncentrerad. I Sverige domineras flerdagarspressen av Bonniers, i Norge är det Schibstedgruppen och A-pressen som är de stora aktörerna. (Gustafsson 1996:28, 33 och 85–86, Gustafsson 2001:17, Høst & Severinsson 2001:27–29)

I både Sverige och Norge stöds tidningsutgivningen med presstöd. (Gustafsson 1996:79)

Men det finns också skillnader. Norge leder världens tidningsläsarliga mätt i antalet exemplar per invånare. Dessutom så pekade kurvorna uppåt i Norge under 1990-talet medan de i Sverige pekade neråt. (Høst 1998:143)

Sigurd Høst nämner två faktorer som kan ligga bakom den norska utvecklingen, båda har sin grund i Norges geografi. Den första är att Norge till sin natur är svårt att färdas i. Ligger det inte en fjord i vägen så står där ett fjäll. Detta skapar klart avgränsade geografiska rum som påverkar bosättningar och samhällsbildningar. I förlängningen har detta lett till den andra faktorn – en mycket decentraliserad administrativ struktur med många små kommuner. Avgränsade geografiska rum och många kommuner gör att det finns utrymme för många tidningar. De flesta norska kommuner täcks av minst två tidningar. Och finns det många tidningar så kan tidningsläsandet bli högt. (Høst 1998:156–157)

Den här tidningsstrukturen har också effekter på innehållet. Den tydliga prioriteringen på den lokala läsarmarknaden gör att närhet och identifikation är överordnade nyhetsvärderingskriterier, skriver den norske medieforskaren Sigurd Allern. För att något ska bli intressant att skildra så ska det helst handla om, eller beröra företag, institutioner eller personer i det egna området. Först när en händelse tagit sig igenom detta lokala filter så börjar övriga nyhetsvärderingskriterier att gälla. Den här tendensen till hård lokal nyhetsprioritering är, menar Allern, viktigast på första sidan och viktigare ju mer lokal tidningen, är även om den också gäller för tidningar med större spridning. (Allern 2001:144–146)

Många av de lokala norska tidningarna är tidningar med fädagarsutgivning (1–3 utgåvor per vecka), en tidningstyp som är ovanlig i Sverige. I Sverige är flertalet fädagars tidningar av regional natur. (Gustafsson 1996:27) Det stora antalet relativt små lokala tidningar i Norge

utgör enligt Severinsson och Høst en egen lokaltidningstradition. (Høst & Severinsson 2001:49)

Ytterligare några skillnader förtjänar att nämnas. I Norge är andelen tidningar som inte anger någon partipolitisk anknytning betydligt större än i Sverige. I Norge var andelen utan partibeteckning 48 procent 1983, i Sverige vid samma tid bara 19 procent. (Høst & Severinsson 1997:24–25) Också när det gäller tid för publicering finns en skillnad. I Sverige är en majoritet av tidningarna morgonutgivna, i Norge är det en större andel av tidningarna som ges ut under förmiddag eller eftermiddag. I båda länderna finns det dock en tendens att andelen med morgonutgivning håller på att öka. (Ibid 23)

2.5 De undersökta tidningarna

Halden Arbeiderblad är Haldens enda lokala dagliga dagstidning. Med en bekräftad upplaga 2004 på 9 329 exemplar sex dagar i veckan har tidningen en hushållsteckning på omkring 70 procent i sitt viktigaste spridningsområde, Halden och Aremark. Störste enskilde aktieägare i Halden Arbeiderblad är A-pressen ASA med 41,5 procent. De övriga 58,5 procenten av aktierna ägs av lokala parti- och fackorganisationer. Tidningen är politiskt knuten till Arbeiderpartiet. (Halden Arbeiderblad 2005, Aviskatalogen 2005)

Aftenposten ges ut i Oslo med två upplagor per dag. Tidningen utkommer sju dagar i veckan, en morgonutgåva med en upplaga på 228 300 exemplar och en eftermiddagsutgåva om 146 500 exemplar. Aftenposten uppger ingen politisk hemvist och helägs av Schibsted ASA. (Aftenposten 2005, Aviskatalogen 2005)

Fredrikstad Blad utges i Fredrikstad och hade 2004 en upplaga om 25 400. Tidningen utkommer sju dagar i veckan. Tidningen betecknar sig som varande oberoende konservativ, och ingår i Orklakoncernen. (Severinsson 1997:3 och Aviskatalogen 2005)

Göteborgs-Posten utges i Göteborg och är en Sveriges största morgontidningar. Vardagsupplagan var 2004 246 000 exemplar. Tidningen har sju utgåvor per vecka. Tidningen är har beteckningen liberal, och ägs av Stampen AB.

Stampen AB äger också 48 procent av Bohuslänningen Intressenter AB som äger Bohuslänningen och Strömstads Tidning. Övriga ägare av Bohuslänningen Intressenter AB är Gösta Walin 26,7 procent, Jacob Zeilon AB 13,3 procent samt Nya Lidköpingstidningen 12 procent. (GP 2005, Tidningsstatistik 2005)

Bohuslänningen utges i Uddevalla och är en liberal lokal morgontidning som utkommer sex dagar i veckan med sin pappersupplaga. För 2004 visar tidningen en upplaga på 32 600 exemplar. (Bohuslänningen 2005, Tidningsstatistik 2005)

Strömstads Tidning utges i Strömstad med tre nummer per vecka. Tidningen uppger vara obunden liberal. Upplagan 2004 var 5 400 exemplar. (Tidningsstatistik 2005, Massmedia 1997: 49)

2.5.1 Valet av tidningarna

Tidningarna ovan har valts efter två kriterier. Dels vill vi ha med både lokala tidningar och rikstidningar och dels efter hur nära tidningarna har till byggplatsen. De lokala tidningarna är, i Sverige, Strömstads Tidning och Bohusläningen, utgiven i Uddevalla, och i Norge Halden Arbeiderblad och Fredrikstad blad.

Rikstidningarna representeras av norska Aftenposten, utgiven i Oslo, och svenska Göteborgs-Posten.

Ett begrepp om närhet kan fås om man jämför hur lång bilväg det är från centrum i utgivningsorterna till nuvarande Svinesundsbron. Avståndet till bron är:

- från Halden, 9 kilometer
 - från Fredrikstad, 21 kilometer
 - från Oslo, 134 kilometer
 - från Strömstad, 24 kilometer
 - från Uddevalla, 110 kilometer
 - från Göteborg, 194 kilometer
- (KAK Bilatlas, Sverige 2000:11, 14, 18 och 12)

Kapitel 3. Vad är nyheter?

I det här kapitlet ska vi titta lite närmare på vad nyheter är och vad det är som avgör om en händelse ska hamna i tidningen.

När man ska fundera på vad nyheter är, så tycker jag att det är enklast att fundera på vad nyheter *inte* är. Så, vad är nyheter inte? Nyheter är inte allt som händer i samhället. Vi kan slå fast att det är så eftersom annars skulle det vara omöjligt att göra en tidning. Den skulle ta alltför lång tid att producera, bli för stor för att bära ut och vara omöjlig att hinna läsa innan nästa dags tidning mödosamt pressas ner i brevlådan. Av detta följer att nyheter är en slags urval av händelser och företeelser. Frågan blir då: Vad för urval och vad styr urvalet?

3.1 Nyheter som konstruktion

Om vi accepterar att nyheter inte är total spegling av skeenden i ett samhälle utan ett urval, och att det urvalet görs av de som producerar nyheterna, så kan man se nyheter som en produkt.

Det är temat i Gaye Tuchmans bok *Making News – a Study in the Construction of Reality*. Hon beskriver i boken hur bland annat journalistiska rutiner, tillgången till och värderingen av källor, nyhetsformatets särskilda krav (exempelvis är tevenyheter mer beroende av bilder än tidningar och i ännu högre grad än vad radio är), nyhetsorganisationens struktur och förmåga samt beroendet av deadlines påverkar vad som blir nyheter.

Ett exempel är hur nyhetsorganisationens organisation av nyhetsnätet avgör vad som kan bli nyheter. Tuchman beskriver hur nyhetsorganisationerna placerar reportrar för att jaga nyheter vid domstolar, polisstationer och stadshus. Det gör att organisationen på dessa platser hittar händelser som kan bli nyheter. Händelser från platser och organisationer som hamnar utanför ett sådant nyhetsnät kommer, just på grund av frånvaron av reportrar, inte lika lätt in i spalterna. Alltså: Organisationen styr vad som kan bli nyheter. Hon beskriver också hur organisationens värdering av källor påverkar vad som kan bli nyheter. En historia från en accepterad och godkänd källa har lättare att bli nyheter än en historia från en tidigare okänd källa. (Tuchman 1978)

Tuchman beskriver vidare nyheter som ett fönster mot världen. Beroende på hur stort det är och hur det är konstruerat kan den som blickar ut genom det se olika saker. (Tuchman 1978:2–4) På liknande sätt styr nyheterna vad man ser av världen, vilka frågor som kommer att bli viktiga att diskutera et cetera. Med Tuchmans ord kan man säga att nyheter inte är en bild av verkligheten utan en konstruerad verklighet. (Ibid 12)

En näst intill identisk slutsats kommer Pamela J Shoemaker och Stephen D Reese fram till i *Mediating the Message*:

”Massmedias innehåll är en socialt konstruerad produkt, inte en spegling av en objektiv verklighet. Även om utgångspunkten för en nyhet kan vara en händelse eller ett problem i den verkliga världen, mätbar genom andra informationskällor,

så är det många faktorer som avgör vad som förmedlas och hur det ska behandlas.” (Shoemaker & Reese 1996:261–262. Förf översättning)

Bland faktorerna de avhandlar i sin bok nämns bland andra organisationen, rutiner, vilken marknad företaget vänder sig till, påtryckningar (lobbying) från externa aktörer med mera. (Shoemaker & Reese 1996)

Peter Golding och Philip Elliot konstaterar i sin undersökning av radio och tevenyheter i Nigeria, Sverige och Irland, att nyheter formas av systematiska rutiner och yrkesmässiga traditioner. (Golding & Elliot 1979:169) De konstaterar på samma sätt som Tuchman, Shoemaker och Reese att organisationen sätter spår i innehållet: ”Nyheter är tillverkade, och precis som alla andra produkter bär de spår av den teknologiska och organisatoriska struktur som de kommer ifrån.” (Golding & Elliot 1979:137. Förf översättning)

Alltså, vad som hamnar i tidningen (eller i radio eller teve) styrs av en rad faktorer, faktorer som påverkar vad som berättas och hur det berättas. Med andra ord – nyheter är en socialt konstruerad verklighet.

Att nyheter skulle vara en konstruerad verklighet låter kanske som akademiskt fikonspråk. Men det betyder det som vi slog fast i inledningen av kapitlet, att nyheter inte är en spegling av verkligheten utan ett urval – *fast med ett viktigt tillägg*: Urvalet sker inte planlöst. Konstruktionen av verkligheten följer både byggregler och tydliga ritningar och styrs och begränsas av den organisation som står för konstruktionen. För oss som är intresserade av att se om det finns skillnader i hur norska och svenska tidningar behandlat bygget av en bro vid Svinesund är det naturligtvis bra att nyheter inte är speglingar av verkligheten utan sociala konstruktioner. Annars hade det rimligen inte funnits några skillnader att studera.

3.2 Mediernas nyhetsvärdering

Om medieföretagens strukturer, rutiner och organisationer är byggregler och planritningar i företagens verklighetskonstruktion så är nyhetsvärderingen det kraftfulla verktyget. Nyhetsvärderingen är medieföretagens tumstock, våg och såll. Det är den som avgör vad som ska bli skrivet och därmed en del av den konstruerade verkligheten, och vad som inte ska bli skrivet och därmed inte ingå i den konstruerade verkligheten.

Medieföretagens nyhetsvärdering i västvärlden bygger på två grundstenar – identifikation och känsla. Klassificeringen gjordes redan 1924 av den amerikanske journalisten Walter Lippmann. Han menade att det första kravet på en nyhet är att den genom möjlighet till identifikation ska kunna väcka känslor hos mottagaren. (Lippmann 1965:223–224)

Sedan dess har många byggt vidare på Lippmanns grund och presenterat egna nyhetsvärderingskriterier, bland andra Johan Galtung och Mari Ruge som har en psykologisk utgångspunkt för vad som kännetecknar händelser och företeelser som väcker uppmärksamhet. Fördelen med den metoden var, menade de, att de därmed fick fram nyhetskriterier som är giltiga i hela världen. De kunde då presentera en lång lista på allmängiltiga kriterier, bland annat att det krävs en viss viktighet, att snabba förlopp lättare blir nyheter och att både det oväntade och det förutsedda skeendet lättare blir nyheter. De tillfogade också några kriterier som de ansåg vara universella enbart i västvärlden. Bland dem fanns att västliga medier har en förkärlek för negativa nyheter. (Galtung & Ruge 1973:62–73)

En allmänt formulerad syn på vad som kan bli nyheter formulerades av den tyske forskaren Henk Prakke. Han urskiljde tre dimensioner: rumsligt avstånd, kulturellt avstånd och tidsmässigt avstånd. Ju kortare dessa avstånd till händelsen är desto mer nyhetsvärde har händelsen. (Prakke 1969:120 ff, också beskrivet i Hadenius & Wiebull 2003:346–347) Prakkes kriterier stämmer bra med Lippmanns krav på identifikation och känsla; ju närmare en händelse är i rummet och kulturen och tiden desto lättare är det att engagera sig i den.

En sammanfattning av flera olika forskares nyhetsvärderingskriterier gjordes av den svenske medieforskaren Håkan Hvitfelt efter studier av svenska storstadstidningar. Han formulerade sin kriterielista i tio punkter:

Sannolikheten för att en nyhetsartikel ska produceras, publiceras, placeras på ettan och där bli huvudartikel ökar om den behandlar

1. politik, ekonomi, samt brott och olyckor och
2. om det är kort geografiskt eller kulturellt avstånd till
3. händelser och förhållanden som
4. är sensationella och överraskande,
5. handlar om enskilda elitpersoner och
6. beskrivs tillräckligt enkelt men
7. är viktiga och relevanta,
8. utspelas under kort tid
9. samt har negativa inslag,
10. och har elitpersoner som källor. (Hvitfelt 1985:215–216)

Listan ska läsas som att ju fler av de ovanstående punkterna som uppfylls desto troligare är det att händelsen uppmärksammas som en nyhet.

Men nyhetsvärderingskriterier är inte statiska. Under senare delen av 1980-talet har det hänt något med journalistiken, något som också påverkar nyhetsvärderingen. En hårdare konkurrens om läsare, tittare och lyssnare har lett till en kommersialisering av nyhetsjournalistiken med mer inslag av infotainment (nyheter och fakta i underhållningskostym). Man talar nu om en populär journalistik med två nya kriterier för nyhetsvärdering (Djerf-Pierre & Weibull 2001:353–355, jmf Hadenius & Weibull 2003:375–378):

A. Vardagsrelevans. Nyheterna ska ge möjlighet till identifikation och kopplas till vardagliga erfarenheter. Nyheterna ska gärna personifieras, individuella exempel får belysa och begripliggöra helheten.

B. Upplevelser. Nyheterna ska skapa empati, engagemang och känslor.

3.2.1 En norsk vinkel

Håkan Hvitfelt är svensk. I underlaget för hans nyhetskriterier ingår dock de båda norska forskare, Galtung och Ruge, som nämndes ovan i detta kapitel. (Hvitfelt 1985:102–105) Den norske statsvetaren Einar Østgaard gav 1968 ut en bok om nyhetsvärdering. Han betonar fyra faktorer som är viktiga vid nyhetsvärdering: Nyhetens vikt, dess begriplighet, sensationsvärde och möjlighet till identifikation – faktorer som passar bra med Hvitfelts punkter 7, 6, 4 samt 2. (Østgaard 1968)

Poängen med det här lilla stycket är att visa att svensk och norsk nyhetsvärdering åtminstone inte är så väldigt olika. Och Einar Østgaard beskriver att de generella slutsatser han presenterar torde vara generella för en nordisk nyhetsförmedling. (Østgaard 1968:80)

3.2.2 En ekonomisk komplettering

Den norske medieforskaren Sigurd Allern studerade under slutet av 1900-talet innehållet i norsk press och hur ekonomiska faktorer kan styra nyhetsvärderingen. Han förslog därefter en komplettering av nyhetsvärderingskriterierna med fyra ekonomiska nyhetsvärderingskriterier:

- A. Ju större resurser i form av arbetstid, personal och pengar det kostar att bevaka en händelse, följa upp eller avslöja en sak desto mindre är chansen att den blir en nyhet.
- B. Ju mer avsändaren har anpassat saken journalistiskt (och betalat för detta) desto större är chansen att den blir en nyhet.
- C. Ju mer exklusivt ett nyhetstips erbjuds, exempelvis genom att journalisten kan presentera den som sin egen nyhet desto lättare blir den en nyhet.
- D. Ju mer den redaktionella strategien bygger på sensation desto större är chansen för en medievidning där underhållningselementet betyder mer än relevans, saklighet och fullständighet. (Allern 2001:65–66, författarens översättning)

3.3 Varför är journalister kritiska?

En fråga i denna undersökning är om det finns skillnader i hur kritiska norska respektive svenska journalister är i sin rapportering om bygget av den nya Svinesundsbron. Men är journalister kritiska? Och i så fall varför?

Vad menar vi med kritisk journalistik? En tolkning är att journalisten skall kritiskt granska det intervjupersoner och andra försöker övertyga honom om så att han inte faller i farstun för vilken bluffmakare som helst. Den sortens kritisk journalistik är väl helt okontroversiell. Men det man nog oftare menar med kritisk journalistik är att journalister väljer att ha en kritisk utgångspunkt för sitt berättande. Det är den typen av kritisk journalistik som är intressant här.

Hur kritisk eller okritisk journalistiken är hänger samman med vilken roll medierna gett sig själva i samhället. Kort kan man säga att journalisterna gått från att vara rapportörer till bli granskare som aktivt söker upp missförhållanden. Den utvecklingen brukar beskrivas som journalistrollens professionalisering. Där ingår bland annat en någorlunda gemensam utbildning som leder till att gemensamma värderingar växer fram. En annan bidragande orsak är att partipressen efter andra världskriget gick tillbaka och ersattes av färre tidningar som därför blev tvungna att locka en mer heterogen läsarskara. (Djerf-Pierre & Weibull 2001:364–365) ”Den allt mer välutbildade journalistkåren kom att engagera sig i rollen som tredje statsmakt.” (Ibid: 364) Det vill säga att journalistkåren tog på sig rollen som granskare av att myndigheter och politiker gör sitt jobb.

Här någonstans finns nog fröet till den kritiska journalistiken.

Den här typen av syn, medieideologi kallas det ibland, på journalistiken bröt igenom i Sverige under 1960-talet. Det innebar att andelen kritiska nyheter kom att öka, särskilt under 1970-talet och åtminstone fram till och med 1980-talet mitt. För storstadspressen gick andelen kritiska inslag från 3–10 procent före 1972 till 25 procent i början av 1980-talet. Samma nivå gällde för etermedierna i 1980-talets början. (Westerståhl & Johansson 1985:227–228)

Det går, menar Westerståhl och Johansson, att skilja ut olika sorters kritisk journalistik. Den första är den då journalisten utsätter ett område som makthavarna helst vill tala tyst om för en kritiskt hållen bevakning. Den andra är att istället för att journalisten själv granskar så bjuder

man in någon som man vet har kritiska åsikter i frågan och låter denne komma till tals – konfrontationsjournalistik som Jörgen Westerståhl och Folke Johansson kallar det. (Ibid 230)

Utvecklingen mot en mer kritisk journalistik är inte unik för Sverige. De nordiska länderna gick huvudsakligen i samma fotspar. Brittiska BBC travade före och satte normerna och de nationella etermedierna följde troget efter och kunde i sin tur glädja sig åt att vara ledare av utvecklingen på hemmaplan. (Westerståhl & Johansson 1985:228 –229, Djerf-Pierre & Weibull 2001:362)

Massmediernas sätt att förhålla sig till samhället, vilken roll de ska spela, kan sägas ha genomgått olika faser. Djerf-Pierre och Weibull beskriver fyra faser – upplysningen, speglingen, granskningen och tolkningen. Den kritiska journalistiken, som vi har ögonen på här, växte fram under den fas de benämner ”granskningen” som de anger till 1965–1985. (Djerf-Pierre & Weibull 2001:363)

Att den perioden sedan länge är avslutad innebär inte att det är slut med den kritiska journalistiken. Utvecklingen har snarare varit sådan att varje period fört med sig något nytt som lagts till gamla rutiner och förhållningssätt. Både det gamla och det nya lever kvar som etablerade praktiker. (Ibid 367)

3.3.1 Inte helt lika eller lika kritiska

Hittills har vi kunnat se att både den norska och den svenska nyhetsproduktionen är del av en västlig sfär med likartade värderingar. Men betyder då det att journalister i olika länder är varandras blåkopior? Inte riktigt. Det finns skillnader.

Thomas E Patterson lät ungefär 1300 journalister i Sverige, Italien, USA, Storbritannien och Tyskland besvara frågan om vad de ansåg objektivitet vara. I Sverige valde 58 procent alternativet ”gå bakom parternas uttalande till den politiska tvistens hårda fakta”. (Patterson 1998:22. Förf översättning) Det är en dubbelt så stort andel som i USA och Storbritannien. Svenska journalister var också de som gav minst vikt åt objektivitetsdefinitionen ”inte låta sina egna politiska åsikter påverka presentationen av ämnet” (förf översättning). Bara 13 procent valde det alternativet mot 29 procent i Italien och 22 procent i USA. (Ibid 22)

Patterson kunde efter sin undersökning också konstatera att svenska journalister var de som oftast svarade att en kritisk hållning bestämde deras arbete. Och tillsammans med de amerikanska var de mest benägna att anse att ”nyheter kan vara en metod att ställa offentliga tjänstemän till svars för sina handlingar” (förf översättning). De italienska, å andra sidan, var de som visade minst förkärlek till den kritiska journalistiken och var de som minst ansåg att den präglade deras arbetssätt. (Ibid 26)

Patterson tolkar den växlande vurmen för kritisk journalistik som ett utslag av kulturella skillnader. I USA misstror man auktoriteter per automatik. I Sverige finns det, menar han, en skeptisk tradition. Skillnaderna kan också spåras i massmedierna utveckling. I de länder där den kritiska journalistiken var svagast enligt undersökningen så är partihänsyn i medierna mer vanligt, och för Italiens vidkommande konstaterar Patterson att där saknas traditionen av medierna som vakthund. (Ibid 26–27)

Här passar det bra att se tillbaka på vårt bakgrundskapitel. Där konstaterade vi att norsk press i högre utsträckning än den svenska frigjort sig från bindningen till politiska partier. En lägre andel norsk press än andel svensk press angav partitillhörighet.

Tyvärr lät Patterson inga journalister verksamma i norska medier ingå i undersökningen. Det hade annars varit bra för vår undersökning. Men med hjälp av Patterson kan vi alla fall konstatera att det är inte säkert att norska och svenska journalister agerar eller tänker helt lika.

3.3.2 Pressens spelregler

Så lika tänker de dock att det i båda länderna finns en samlig regler för hur journalister ska fylla sin roll i respektive samhälle. I Sverige heter de *Spelregler för press, radio och tv*. Den norska motsvarigheten heter *Vær varsom-plakaten*. I båda fallen utarbetas och antas reglerna av aktörerna på pressmarknaden som journalistförbund, tidningsutgivare mm.

Likheterna är stora. I båda regelsamlingarna talas om att man inte ska förfalska nyheter, skydda sina källor och inte utnyttja sin ställning som journalist för att vinna personliga fördelar. (Spelregler för press, radio och tv 2005 och Vær varsom-plakaten 2005)

Men det finns en skillnad. I den norska Vær varsom-plakaten slås det fast vilken roll pressen (här räknas tidningar, radio och tv in) ska ha i samhället och där betonas den kritiska granskningens roll. Särskilt tydligt i punkt 1.5 och 1.4:

”1.4. Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold. Det er pressens plikt å sette et kritisk søkelys på hvordan mediene selv fyller sin samfunnsrolle.

1.5 Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre.” (Vær varsom-plakaten 2005)

Någon motsvarighet till en sådant tydliggörande av pressens roll finns inte på svensk sida. Möjligen skulle denna uttalade viljeinriktning till kritisk granskning kunna göra att de norska journalisterna är lite mer fallna för den kritiska journalistiken än sina svenska kollegor.

Å andra sidan så svarar svenska journalister i stor utsträckning ja på frågor som motsvarar Vær varsom-plakatens punkter 1.4 och 1.5. Den vanligaste synen på sin yrkesroll är att man ska vara en granskare av samhällets makthavare. Ungefär två tredjedelar anser det och halva journalistkåren menar att journalister ska kritisera orättvisor. (Melin 1991:107)

3.4 Vad betyder detta för journalistiken om bron?

Vad betyder då allt detta för brouundersökningen? Jo, det är allt detta sammantaget som gör att vi kan förvänta oss att den svenska och norska rapporteringen inte kommer att vara fullständigt identisk. Dels för att nyheterna inte är spegling av samhället (eller i det här fallet av brobygget) utan en social konstruktion påverkad av den organisation där nyhetskonstruktionen sker, och dels för att nyhetsvärderingens kriterier om exempelvis närhet och viktighet kan betyda olika saker på var sida av gränsen. De norska tidningarna kan förväntas att skriva mer om den norska motorvägsdelen än vad de svenska gör och vice versa. Skillnader i vem som använder bron mest kan avgöra för vem den är viktigast.

Vilken av ländernas journalistkårer som ska visa sig vara mest kritisk är svårt att spekulera om utifrån förutsättningarna i det här kapitlet. En liten antydning om vilket håll det kanske kan luta åt kommer i kapitlet om tidigare forskningsinsatser.

3.5 Nyhetskonstruktion så här långt

Hittills har vi kunnat konstatera att nyheter inte är en spegling av verkligheten utan att de produceras som vilken vara som helt. Vi har också kunnat konstatera att nyhetsproduktion sker efter fasta rutiner och i organisationer och med hjälp av nyhetsvärderingskriterier som anses vara universella. Allt detta gör att nyheternas innehåll påverkas av den organisation som producerar dem.

I detta och i föregående kapitel har vi också kunnat konstatera att Sverige och Norge är ganska lika länder och att utvecklingen av massmedierna har följt likartade spår.

Den logiska fortsättningen blir då om detta betyder att norska och svenska journalister också producerar journalistik som är likartad? Det är temat för nästa kapitel där vi ska titta på undersökningar om av hur de två ländernas journalister berättar sina storys.

Kapitel 4. Skillnader och likheter i innehåll

I det här kapitlet ska vi se på tidigare studier av skillnader mellan svenska och norska massmedier. Särskilt är vi intresserade av skillnader i innehållet. Alltså vad som blir nyheter, hur de presenteras och vilken hållning till ämnet som kan skönjas.

4.1. Likheter och skillnader i ämnesval

Under den här rubriken ska vi se hur norsk och svensk press väljer ämnen. Vilka likheter och skillnader finns? Någon fullständig jämförande studie av innehållet i svenska och norska tidningar har jag inte hittat, så vi får pussla samman en helhet av olika studier.

4.1.1 En svensk och en norsk allmän innehållsanalys

I en studie från Dagspresskollegiet från 2001 har man studerat innehållet i svenska tidningar. Sammanlagt studerades 42 morgontidningar med både hög och låg utgivningsfrekvens samt tidningar från landsort och storstad. (Nilsson & Severinsson 2001:19)

Bland det som studerades vilka ämnen som fyllde spalterna. En liknande men mindre studie av innehållet i norsk press utfördes av Sigurd Allern. Den omfattade tio norska tidningar från storstad och landsort. (Allern 2001)

Tabell 1 Innehåll i norsk och svensk press

Andel av textvolym i procent

Svensk press		Norsk press	
Lokalt/ in- och utrikes/allmänt	36	Politik, offentlig förvaltning	8
Sport	17	Hälsa, utbildning, miljö	13
Förströelse/familj/feature	11	Trafik, olyckor	7
Radio och TV	9	Kriminalitet, rättsväsen	6
Ekonomi, inkl börs	7	Summa "inrikes"	51
Kultur/nöje	7	Internationellt	8
Opinionsmaterial, ledare debatt insänd.	7	Konst och kultur	16
Övrigt	6	Populärkultur, underhållning	7
		Summa, konst och kultur	23
		Sport	16
		Övrigt	2
Summa procent	100		100
N (1000 cm ²)	anges ej		1 311

*Tabellen bygger på dels Figur 5:4 Andelen redaktionell volym per vinjetterad ämnesavdelning 1987–1999 i *Trender och traditioner i svensk morgonpress* av Nilsson & Severinsson, sidan 83. Värdena för 1999 har använts. Och dels Tabell 6.4 Hovedtema innen ulike stofftyper (hovedsjangre) i ti aviser samlet. I *Allerns Nyhetsverdier från 2001*. Värdena för "alle stofftyper" har använts.*

De båda studierna är inte direkt jämförbara, eftersom man inte använt samma kategorier. I den svenska har man utgått från hur tidningarna själva sorterar sitt innehåll och i den norska har man utgått från ämnesområden oberoende av hur tidningarna sorterar. Det innebär att den svenska kategoriseringen är en blandning av ämne och artikeltyp medan den norska är strikt efter ämne. Dessutom så är det redaktionella innehållet i den norska studien uppdelat i olika kategorier som nyheter, feature, debatt osv. Men genom att använda värden för de samman-

slagna kategorierna i Allerns studie så får man så pass liknande kategorier att man åtminstone får en bild av hur lika eller olika innehållet är i norsk och svensk press.

Så där vansinnigt mycket klokare blir man väl inte av att uppgifterna i tabell 1. Men om man tänker sig att de svenska avdelningarna för in- och utrikesmaterial, ekonomi och börs samt opinionsmaterialet grovt motsvarar den norska kategorin inrikes och internationella förhållanden så ser man att de når upp i 50 procent av innehållets volym vilket är ganska nära det norska värdet på 59 procent. Här finns dock en felkälla. I den norska studien är innehållet i opinionsmaterialet fördelat mellan kategorier, skulle man göra likadant med det svenska så skulle andelens storlek sjunka.

Å andra sidan finns det en liknande fälla, fast åt andra hållet, i den svenska rubriken feature. Det materialet skulle kunna ha kategoriserats som någon innehållskategori efter ämne och inte som här efter typ av material, något som förändrar relationerna mellan ämnena i den svenska undersökningen och som möjligen skulle kunna göra att det svenska värdet närmar sig det norska för in- och utrikes.

När det gäller sportens andel så ligger länderna väldigt lika. 16 respektive 17 procent av volymen.

Troligen så ligger de också väldigt lika vid en jämförelse av kultur- och underhållningsvolymerna. Men det är svårt att se och dessutom så kan familjematerialet stöka till det eftersom sådant förekommer sparsamt i Norge jämfört med Sverige (se 4.1.2).

Så ska man sammanfatta jämförelsen så blir väl svaret på frågan om hur lik eller olik svensk och norsk press är ett klart *ganska lika*. De verkar skriva om samma saker men i lite olika utsträckning. Lite försiktig får man vara med denna jämförelse eftersom de är gjorda på olika sätt. Men nog tyder det på att likheterna överväger.

4.1.2 Svenska och norska redaktörer byter tidningar

Ett sätt att få en bild av hur lik eller olik den svenska och norska pressen är kan vara att låta de som arbetar i den läsa och kommentera. Det gjordes i en studie som ingår i projektet för norsk-svensk dagspressutveckling. Där lät medieforskarna Sigurd Høst och Ronny Severinsson två tidningsledare från vardera Sverige och Norge läsa varandras tidningar under en månads tid. Tidningarna i studien var Laagendalsposten från Kongsberg och Fredrikstad Blad i Norge, och från Sverige medverkade Värnamo Nyheter och Smålands-Tidningen. Därefter fick respektive redaktör sammanfatta sina intryck om en tidning i grannlandet. (Høst & Severinsson 1997:2)

Man hittade en del skillnader i innehållet mellan de svenska och norska tidningarna. Man kunde bland annat konstatera att de två svenska tidningarna hade en mer intensiv bevakning av familje-, organisations- och föreningsnyheter än de norska. De norska var å andra sidan bättre på att lyfta fram den lokala kulturen. (Ibid 9)

4.1.3 Mest lika om risker i Sverige och Norge

Hittills har vi studerat skillnader och likheter på en allmän nivå. Därför kan det vara fruktbart att studera hur skillnader och likheter artar sig när båda länders press skriver om specifika ämnen. I dessa borde resultaten vara särskilt intressanta då pressen i respektive länder ju skriver om samma saker.

En sådan studie av innehållet gjordes av Radiation Risk Project vid Oslos universitet, som granskade hur svensk och norsk press behandlat riskfaktorer under åtta veckor i april och maj 1996, kring tioårsdagen av reaktorhaveriet i Tjernobyli. Man studerade elva tidningar, fem från Norge och sex från Sverige. Urvalet gjordes efter två kriterier: Först tog man ett antal stora tidningar för att få med tidningar med stor möjlig påverkan på befolkningen. Därefter valdes tidningar i respektive land från områden som drabbats extra hårt av radioaktiv nedfall efter haveriet. De svenska tidningarna var Expressen, Dagens Nyheter, Aftonbladet, Göteborgs Posten, Svenska Dagbladet och, från det extra drabbade nedfallsområdet, Gefle Dagblad. I Norge granskades Aftonpostens morgonutgåva, Dagbladet, Adresseavisen, Oppland Arbeiderblad och Valdres, de båda sista från extra drabbade nedfallsområden. (Nilsson et al 2000:35)

Den inledande analysen visade att de undersökta norska och svenska tidningarna satte samma riskfaktor högst när det gällde mediebevakning. I båda länderna dominerade trafikolyckor som den mest omfattande risken. Trafikolyckor utgjorde i båda länder 21 procent av volymen på riskkommunikationen i tidningarna. Dessa och alkoholkonsumtion, luftföroreningar, BSE (galna ko-sjukan) och Tjernobylihaveriet toppade listan i båda länders undersökta tidningar. (Ibid 36)

Tabell 2 Ämnen i riskrapportering i norsk och svensk press

Andelar i procent

Risktyp	Andel artiklar per risk		Andel textmängd per risk	
	Norge	Sverige	Norge	Sverige
Trafikolyckor	33	22	21	21
Alkoholkonsumtion	15	12	13	11
BSE	12	22	13	17
Översvämning	5	1	7	1
Luftföroreningar	15	15	16	11
Kemiskt avfall	3	10	3	10
Tjernobyliolyckan	6	6	11	18
Östeuropeisk kärnkraft	2	2	3	2
Kärnavfall	2	2	3	9
Övriga risker	7	7	8	6
Totalt procent	100	100	100	100
Antal artiklar och Spaltcentimeter text	1 310	1 587	55 442	75 430

Tabellen bygger på Table 1 i Nilsson et al:s *Reporting Radiation and Other Riks Issues in Norwegian and Swedish press*. Dock är den översatt och för jämförelsens skull har kategorier som inte varit representerade i båda länderna (inhemsk kärnkraft, militär användning av kärnteknik och radon i bostadshus) slagits samman med övriga risker. Tabellen visar vilka risker som beskrivs oftast och vilka som får mest utrymme.

Författarna konstaterar själva att det är svårt att dra slutsatser om frekvensen av innehåll utan att jämföra med verkliga händelser. (Ibid 36) Med den reservationen gjord kan man ändå säga att rapporten tyder på ganska likartade nyhetsbedömningar och innehåll vad gäller rapportering av risker i de båda ländernas tidningar. Författarna har inte rangordnat kategorierna efter frekvens av texter eller textlängd. Men skulle man göra det så ser man att vad det gäller andelen artiklar, är rangordningen på var sida Kölen tämligen likartad. Spearman's rangkorrelation (Rho) ger ett värde av +0,80 för andelen artiklar. (Maxvärdet är 1 vilket är lika med helt identisk rangordning. Noll är lika med total olikhet. -1 är helt omvänd ordning.) Också när det

gäller andelen utrymme ägnat åt respektive risk är likheterna större än skillnaderna. Spear-mans rangkorrelation ger värdet +0,69.

Bland det man undersökt fanns också medierapporteringen om risker med inhemsk kärnkraft, kärnavfall och militär användning av radioaktivt material. Där fann man skillnader mellan länderna. Men först en likhet: Båda länders press skrev ungefär lika mycket om radioaktivt avfall. När det gällde militärt radioaktivt material skev norrmännen betydligt mer medan svenskarna producerade fler texter om inhemsk kärnkraft. (Ibid 45–46) Rapportens författare kopplar skillnaden till att det inte finns någon inhemsk kärnkraftindustri i Norge (förutom två forskningsreaktorer) och att Nordnorge ligger nära den ryska Kolahalvön (med en stor rysk flottbas, förf kommentar). (Ibid 46)

När det gällde huvudnumret för undersökningen, tioårsdagen av Tjernobylyhaveriet, så var likheterna mellan ländernas utvalda tidningar större än skillnaderna. Författarna konstaterar att de båda ländernas tidningar presenterar ”mer eller mindre samma bild, åtminstone vad gäller riskrapportering rörande Tjernobylyolyckans tioårsdag”. (Ibid 46, förf översättning)

4.1.4 Droger i nordisk press

Inom ett projekt om droger och drogkontroll i Norden studerades hur frågan om droger och drogmissbruk behandlades i nordisk press. I undersökningen ingick en abonnerad och en lösnummerförsåld tidning från Sverige, Finland, Danmark och Norge under perioden mars till och med maj 1990. (Skretting et al 1994:36) I undersökningen studerades hur mycket som skrevs om droger, vilka droger som beskrevs, vilket fokus (internationellt eller nationellt) med mera.

Den generella slutsatsen i undersökningen är att pressens rapportering speglar den syn som råder på drogproblematiken i landet. Skillnaderna förklaras alltså med faktorer gällande den kontext tidningarna agerar i.

Man konstaterar att norsk press skriver mest bakgrundsartiklar om droger, ofta i ett upprört tonläge, och är en del av en mer eller mindre kontinuerlig mobilisering mot droger. (Ibid 37, 42) Den svenska och danska drogjournalistiken präglades däremot av nyhetstexter. Den förklaring till detta som författarna anför är inte att drogproblemen skulle vara större i Norge än i Sverige och Danmark. Snarare är det tvärtom. Däremot så är Norge är det land där drogbruket omfattas av hårdast straffpåföljder vilket skulle kunna betyda att droger har klassats som allvarligare och farligare i Norge än i övriga nordiska länder. Detta skulle enligt författarna kunna förklara den norska pressens högre tonläge. (Ibid 37)

Den finska pressens drograpportering är i huvudsak fokuserad på att rapportera om droger i utlandet. Någon riktigt bra förklaring till det har inte författarna. De föreslår några möjliga förklaringar, bland annat att det är få drogrelaterade nyheter att rapportera om, att man använder utländska exempel för att varna läsarna och att finsk press helt enkelt är mer internationellt inriktad än sina kollegor i de nordiska länderna. (Ibid 38)

4.2 Skillnader och likheter i förhållningssätt

Med förhållningssätt menar jag här hur tidningen förhåller sig till det som beskrivs. Det handlar här om både ett förhållningssätt som avser om man presenterar övervägande negativa eller positiva faktorer, eller som i frågan om risker med radioaktivitet om det är övervägande alar-

merande eller lugnande information, och det kan handla om man anlägger ett lokalpatriotiskt perspektiv eller ej. Förhållningssätt kan här också vara om man väjer att bara presentera något som ett faktum eller om man försöker relatera det till något eller göra en jämförelse av något slag.

4.2.1 Lokalpatrioterna

Undersökningen där de fyra redaktörerna läste varandras tidningar visade på en skillnad i förhållningssätt till ämnet. De två norska tidningarna var mer lokalpatriotiska i sitt tonfall. En av de svenska redaktörerna kommenterade det så här i sin rapport: "Tidningen har en snäll näringslivsbevakning som närmast uttrycker stolthet över den lokala industrin och handeln." Den andre formulerar sig så här: "Tonfallet är mycket snällt och bidrar till att skapa den känsla av 'Walt Disney-positivitet' som tycks präglade Kongsberg." (Høst & Severinsson 1998:6 och 9)

Utan att ifrågasätta den analys de svenska redaktörerna gjort om sina norska kollegor så kan vi konstatera att det också i svensk press flyter lokalpatriotiska strömmar. I studien Nära nyheter beskrivs hur det kring centrala frågor för den lokala bygden vuxit fram fredade zoner där reportrar kan förväntas vara mindre kritiska. (Asp, Johansson & Larsson. 1993:215) Ytterligare resultat som pekar på svensk lokalpatriotism i medierna finns i Regementsdöden i medierna (Hadenius 1993), Sjukvårdspolitik och opinionsbildning (Svedberg & Weibull 1994) och i Det redigerade samhället (Ekecrantz och Ohlsson 1997)

Å andra sidan så påpekar en av de svenska redaktörerna att den norska konsumentjournalistiken är mer utbredd än den svenska och att tonfallet i den är aggressivare. (Høst & Severinsson 1998:6)

4.2.2 "Vargen kommer" oftare i Norge?

I studien från Radiation Risk Project vid Oslo Universitet räknade man ut relationen mellan huvudsakligen alarmerande och huvudsakligen lugnande artiklar. För samtliga undersökta områden (studien begränsades och bland annat trafikolyckor, översvämningar och alkoholkonsumtion uteslöts) visade det sig att för varje norsk lugnande artikel om luftföroreningar, Tjernobyli, militärt bruk av radioaktivitet, östeuropeiska atomkraftverk, inhemsk atomkraft, kärnavfall, kemiskt avfall och radon i bostäder, så gick det 3,5 huvudsakligen alarmerande. För de svenska tidningarna var förhållandet 2,2. (Nilsson et al 2000:39)

Resultatet tyder på att norsk press ropar "Vargen kommer!" oftare än vad svensk press gör. Men eftersom Norge saknar egen kärnkraftsindustri och därmed artiklar om en sådan, och att inhemsk kärnkraft var det enda riskområde där lugnande texter var fler än de alarmerande, så finns det skäl att räkna om siffrorna utan inhemsk kärnkraft. Dessutom saknas så gott som artiklar i kategorin radon och militär kärnteknik i svensk press i undersökningen. Så jag har räknat om förhållandet med dessa kategorier bortplockade. Skälet är att för denna undersökning vill jag se resultaten ur ett så lika som möjligt perspektiv.

Relationerna mellan alarmerande och lugnande artiklar blir ungefär likadana efter en sådan omräkning. Efter omräkningen går det 3,64 alarmerande norska texter på varje lugnande. För svensk del är förhållandet 2.95 alarmerande texter. (Tabellen återfinns som bilaga 3.)

Vilket av de två ovanstående sätten som är det mest riktiga sättet att räkna är svårt att säga. Men för vår studies del kan vi konstatera att båda ländernas press oftare väljer det alarmerande perspektivet före det lugnande. Det är mera tveksamt om det finns skäl att säga att studien pekar på att det ena eller det andra landets journalister oftare väljer ett alarmerande eller kri-

tiskt perspektiv, även om det i materialet finns en sifferövertikt för det norska alarmerandet eller om man så vill kritiska (till riskerna) förhållningssättet.

OK, man kanske kan säga att när det gäller förhållandet alarmerande respektive lugnande texter så är norrmännen strået vassare när det gäller att ringa i varningsklockan. Men ett sådant relationsmått säger inget om hur vanligt ett alarmerande budskap är i förhållande till hela den riskrapporterande textmassan. Därför kan man se hur relationerna är mellan alarmerande, lugnande och neutral/balanserad rapportering. Tabell 3 visar hur stor sannolikhet det är att man ska stöta på en viss tendens när man läser riskrapportering i norsk eller svensk press.

Tabell 3 Tendens i riskrapportering i norsk och svensk press

Andelar i procent

Tendens	Norge	Sverige
Huvudsakligen alarmerande	51	54
Huvudsakligen lugnande	14	18
Neutral/balanserad	35	28
S:a procent	100	100
N	360	555

Tabellen bygger på en bearbetning av Table 2 i Nilsson et al:s Reporting Radiation and Other Risk Issues in Norwegian and Swedish press. (2000:39). Tabellen visar att trots att relationen mellan alarmerande och lugnande material är högre i Norge än i Sverige så är skillnaderna sett över hela riskrapporteringen inte så stora. Skillnaderna mellan tendensen i ländernas riskrapportering är inte signifikant. χ^2 -värdet är 0,75. Kritiskt värde är 5,99.

När jämförelsen görs över hela materialet så förändras bilden. De huvudsakligen alarmerande texterna är lite vanligare i Sverige. Det är å andra sidan också de huvudsakligen lugnande texterna. Så även om norska journalister har kortare väg till larmknappen än knappen för lugnande meddelanden på tangentbordet, så är skillnaderna sett över hela materialet obetydliga.

Ytterligare en likhet var att mellan ländernas riskrapportering var att texterna sällan jämförde riskerna med radioaktiv strålning med andra risker. Man gav också sällan praktiska råd om hur riskerna skulle hanteras. (Nilsson et al 2000:45)

4.3 Skillnader i strukturering av innehållet

Med skillnader i strukturering av innehållet avses här sådant som artikellängd. Hur fördelas materialet i tidningen – är det efter nyhetsvärdering eller geografi eller nåt annat?

4.3.1 Längre texter i Sverige

Undersökningen där de fyra redaktörerna läste varandras tidningar visade på en skillnad i artikellängd; de svenska texterna var i allmänhet längre än de norska. Överhuvudtaget var det en skillnad mellan tidningarna. De båda svenska tidningarna i undersökningen var mer av "fullserviceprodukter", alltså mer som en storstadstidning med anspråk på att erbjuda lite av allt. De båda svenska tidningarna var också betydligt tjockare (mätt i mängd tidningspapper) än de norska, och innehöll betydligt mer text. En annan innehållsstrukturering skillnad vara att i de norska tidningarna var det, jämfört med de svenska, ont om notiser. (Høst & Severinson 1998:6–10)

Att svenska texter tenderar att vara längre går också att se i tabell 2. I tabellen representeras 1 310 norska texter med en sammanlagd längd av 55 442 spaltcentimeter. Det ger ett medellängd på 42 spaltcentimeter. För de svenska texterna var motsvarande mått 47,5 spaltcentimeter.

4.4 Om innehållet i innehållsstudierna

Så vad kan man säga om innehållsstudierna? Vad har de för bäring på vår undersökning?

Till att börja med kan man nog säga att på ett övergripande plan är norsk och svensk press mer lik än olik. Jämförelsen mellan de båda allmänna innehållsanalyserna tyder på det. Det motsägs inte av arbetsrapporten där fyra redaktörer läste varandras tidningar.

Om man fokuserar på undersökningen om riskrapportering så kan man konstatera att ju allmänare rapporteringen var desto större var likheterna. Rangordningen för all riskrapportering i de båda länderna visade stora likheter. När man fokuserade på färre risker ökade skillnaderna och ökningen kunde förklaras med olikheter i länderna. En sådan olikhet var frånvaron av norsk kommersiell kärnkraft. Också studien över drograpporteringen i de nordiska länderna tyder på att förklaringen till skillnader bäst söks utanför tidningshusen. Där menade författarna att förklaringen till det höga tonläget i den norska drograpporteringen kan sökas i att landet också har de hårdaste straffen för drogbrott.

Så här långt har vi studerat bakgrunden till broprojektet, norsk och svensk press, en teoretisk bakgrund till vad som blir och inte blir nyheter och vi har bekantat oss med tidigare studier av innehållet i norsk och svensk press.

Dags att börja undersöka själva alltså. Vi börjar i nästa kapitel med syfte, frågeställningar och en hypotes som vi kan pröva på materialet.

Kapitel 5. Inför syften och hypoteser

I det här kapitlet ska undersökningens syfte preciseras. Frågeställningar och en hypotes ska formuleras. Med då det varit en ganska lång resa hit så inleder vi med en liten uppfriskning av vad vi kommit fram till om norsk och svensk journalistik i de tidigare kapitlen.

5.1 Tillbakablick så här långt

Hittills har vi sett att nyheter inte är spegelbilder av verkligheten utan resultat av en process, bestående av bland annat urval och bearbetning, i nyhetsorganisationer. Vidare har vi kunnat konstatera att det mesta tyder på att svensk och norsk journalistik är tämligen likartad. Norsk och svensk press ingår i en västlig kultur med likartade villkor för hur nyheter produceras och likartade värderingar som styr vad som ska bli nyheter. En klar likhet mellan norsk och svensk press är att i båda länderna finns en stark landsortspress med tidningar med ett allmänt innehåll.

Det betyder dock inte att det inte att de journalistiska texterna i respektive land ska bli helt lika ens om de skriver om samma sak – som i det här fallet bygget av en ny bro med tillhörande motorvägar.

Om vi exempelvis tittar på studien av riskrapportering rörande radioaktiv strålning så konstaterades det där att det fanns skillnader i vilka ämnen respektive lands press tog upp. Man konstaterade också att de största skillnaderna berodde på att Norge inte hade någon egen inhemsk kärnkraftsindustri och att Nordnorge ligger ganska nära den stora ryska flottbasen på Kola-halvön.

Om man analyserar de skillnaderna i ljuset av nyhetsvärderingskriterierna så ser vi att kriterierna om kulturell och geografisk närhet kan förklara skillnaderna. I Sverige ligger inhemsk kärnkraft kulturellt och geografiskt nära medan riskerna med radioaktiviteten i den ryska flottbasen ligger geografiskt närmare Norge. Alltså, skillnaden kan förklaras med att man använde samma nyhetsvärderingskriterier men att man på grund av olika utsiktspunkt, kulturell och geografiskt såg olika saker.

I samma studie konstaterades att den vanligaste risken som tidningarna rapporterade var trafikolyckor. Det gällde båda ländernas tidningar och andelen för den risken var lika hög i båda länderna. Om man vill se på detta faktum med nyhetsvärderingsglasögon så kan man väl konstatera att biltrafiken är omfattande i båda länderna och därför torde rapporteringen om dess risker ligga på ungefär samma nivå. Det kulturella och geografiska avståndet är samma.

Det finns också i forskningen en del som tyder på att norsk press skulle kunna vara något mer kritisk än den svenska. I undersökningen om rapporteringen om risker med radioaktiva ämnen visade det sig att norsk press hade ett högre förhållande alarmerande/lugnande nyheter än vad svensk press hade. Den skillnaden krympte dock väsentligt när man tog hänsyn till hela riskrapporteringen. I undersökningen där fyra redaktörer (två svenska och två norska) läste varandras tidningar framkom att den norska konsumentjournalistiken var mer ”aggressiv” än den svenska.

Ett tecken som skulle kunna tyda på att norsk journalistik är mer kritisk är att i det norska pressens uppföranderegler, Vær varsom-plakaten, tydligt talas om att massmedierna ska vara kritiska. Ännu en antydning om att norsk journalistik skulle vara mer kritisk är den slutsats som Thomas E. Patterson kom fram till, att ju mer frigjord journalistiken är från partihänsyn desto mer kritisk är den. Och i Norge är det vanligare med tidningar som, åtminstone officiellt och formellt, inte har någon partianknytning. Ännu ett skäl till att pröva hypotesen om det finns skillnader i kritisk tendens är den känsla som vuxit fram i Vägverket region väst. Där tycker pressinformatören Åke Wessman sig ha sett att den norska pressen varit mer kritisk vad gäller just rapporteringen om byggnadsskedet.¹

Underlaget för att bygga en hypotes är inte världens stabilaste. Men det finns dock en antydning om att det är mödan värt att gå vidare och testa om något lands press varit mer kritisk.

5.2 Undersökningens design

I grund och botten är detta en deskriptiv, alltså beskrivande, studie. Syftet med undersökningen är att se om och i så fall vilka skillnader det finns i norska respektive svenska tidningars texter om broprojektet vid Svinesund. Men eftersom broprojektet korsar riksgränsen mellan Sverige och Norge så har det skapats något som närmast är ett naturligt experiment. Det gör att undersökningen kan användas till mer än att bara beskriva skillnader – det går också att testa en hypotes. Men först syfte och frågeställningar.

5.3 Syfte och frågeställningar

Syftet: *Syftet med undersökningen är att undersöka innehållet i nyhetsrapporteringen om Svinesundsbroprojektet i norsk och svensk press samt att undersöka om det finns skillnader mellan svensk och norsk press i rapporteringen om broprojektet.*

Frågeställning A. Vilka delar av Svinesundsbroprojektet beskrivs mest frekvent i norsk respektive svensk press? Hur ser frekvensrangordningen ut i norsk jämfört med svensk press?

Frågeställning B. Vilka tema är mest frekventa i nyhetsrapporteringen om Svinesundsbroprojektet i norsk respektive svensk press? Hur ser frekvensrangordningen ut i norsk jämfört med svensk press?

Frågeställning C. Med vilken frekvens får olika typer av aktörer komma till tals i nyhetsrapporteringen om Svinesundsbroprojektet i norsk respektive svensk press?

Frågeställning D. Vilket lands tidningar har mest korta texter?

Frågeställning E. Är nyhetsrapporteringen om Svinesundsbroprojektet i norsk press mer kritisk än svensk? Eller är det möjligen tvärtom?

¹ Pressinformatör Åke Wessman vid Vägverket region väst uppgav vid möte den 14 mars 2005 och i telefonsamtal den 26 maj 2005 att han tyckte sig ha sett att den norska pressen varit mer kritisk i sin rapportering vad gäller själva byggskedet av broprojektet.

Frågeställning F. Vad fick mest kritisk respektive positiv uppmärksamhet i svensk respektive norsk press?

5.4 Hypotes och hypotesprövning

Tack vare att bron spänner över riksgränsen så kan man formulera en spännande hypotes med en räckvidd som överstiger Svinesundsbrons spännvidd. Det går att testa en hypotes som säger något om den kritiska nivån i svensk och norsk press i allmänhet.

Skälet till att det är intressant att formulera en sådan hypotes är att broprojektet har skapat en undersökningsdesign där texterna om Svinesundsbroprojektet kan sägas utgöra ett strategiskt urval med ett kritiskt fall. Dessutom så är det ett för hypotesen ett ogynnsamt fall. Det vill säga att eftersom det är samma bro som byggs av samma arbetare och betalas med samma pengar så är det rimligt att anta att journalistiken i respektive lands press också skulle vara likadan, eller åtminstone likartad. Därför kan man säga att om hypotesen inte falsifieras i det här fallet, där den rimligen borde löpa stor risk att göra det, så borde den inte heller falsifieras i andra mer gynnsamma fall. Det finns alltså möjlighet att uttala sig i generella ordalag om nivån på kritiken i svensk respektive norsk press. Fast det gäller bara om hypotesen inte falsifieras.

Därför vill jag testa följande hypotes.

Hypotes: Det finns skillnader i kritisk tendens i nyhetstexter i Sverige och i Norge.

Prövningen av hypotesen sker genom att se om följande krav uppfylls:

Om det är som hypotesen säger så ska endera landets tidningar innehålla en signifikant högre andel kritiska texter än det andra landets.

Om det är som hypotesen säger ska kvoten mellan huvudsakligen kritiska texter och huvudsakligen positiva texter vara högre i det lands tidningar där andelen huvudsakligen kritiska texter var högst, än i det andra landet.

Om det är som hypotesen säger så ska skillnaderna i andel och kvot vara större mellan länderna än inom länderna.

För en jämförelse av metodiken i hypotesprövningen rekommenderas Metodpraktikan (Esiason 2003:36–39, 438) eller Vetenskapligt tänkande (Hartman 1998:192–197).

5.4 Orientering om metoden i undersökningen

Den metod som används här är en kvantitativ innehållsanalys. Det innebär att man räknar. Man räknar hur många artiklar som handlade om den nya bron eller om projektet som helhet. Man räknar på vilket sätt projektet betraktades i artikeln. Var det som byggprojekt, ny kommunikationsled eller som ett intrång i naturen? Man räknar vilka typer av personer som syns i texterna och man kan räkna hur många av artiklarna som är kritiska eller positiva.

Här har jag räknat på följande vis:

- A. Jag har räknat hur många av artiklarna som handlat om den nya bron, den norska eller svenska motorvägsdelen, gamla bron eller projektet som helhet.
- B. Jag har räknat artiklar efter hur man i artikeln sett på broprojektet. Har det varit som byggnadsverksamhet, intrång i kultur eller naturmiljö, som invigning, ny kommunikationsled, eller något annat.
- C. Sedan har jag räknat vilken vinkel man valt inom de olika synsätt, här kallat tema, som räknats enligt punkt B. Här finns så många att det inte går nämna alla. Exempelvis har det varit vinkeln säkerhet i bygget, byggets framåtskridande, vägavgifter med flera.
- D. Jag har dessutom räknat vilka som fått vara med i tidningen. Dessa huvudaktörer i varje text kan ha varit representanter för byggprojektet, politiker, myndighetspersoner med flera.
- E. Och jag har räknat hur stor andel av texterna som varit kritiska, neutrala eller positiva eller en blandning av de båda ytterligheterna.

När detta räknande är klart kan man göra jämförelser och se vad som fick mest kritik, vilka som oftast fick vara med i tidningen och så vidare, för att besvara undersökningens syfte och dess frågeställningar. Resultatet av räknandet används också för att pröva om hypotesen håller. Mer om det i nästa kapitel.

Kapitel 6. Analys och resultat

I det här kapitlet ska vi se vad vår granskning av den norska och svenska pressens rapportering av Svinesundsbroprojektet gav. Vad skrev de om? Vem fick uttala sig? Var det någon skillnad i vad de skrev om och i andelen kritiska nyheter mellan ländernas press?

Vi börjar med en överblick av vad de skrev om och hur.

6.1 Vad tidningarna skrev om

Totalt producerade de sex tidningarna under undersökningsperioden (030101–050415) 208 texter om broprojektet vid Svinesund. Mest skrev Haldens Arbeiderblad. Redaktionen som ligger inom en mil från brofästet producerade 91 texter under perioden. Det är mer än dubbelt så många som tvåan Strömstads Tidning som skrev 44 texter om broprojektet.

Om man ser på fördelningen mellan norsk och svensk tidningstext så vinner Norge. De tre norska tidningarna i undersökningen producerade tillsammans 122 texter om bron medan de tre svenska bara kom upp i 86 texter.

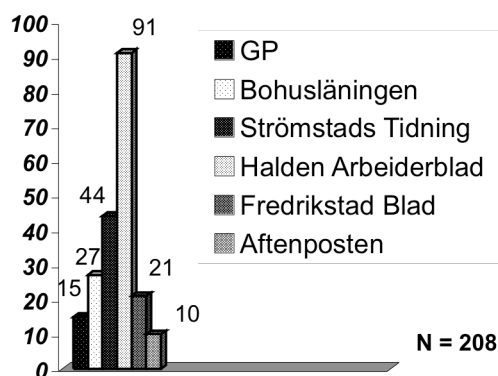
I båda länderna användes både nyhetsartiklar, reportage och notiser för att beskriva broprojekten.

Svinesundsbroprojektet består av flera delar. Det är den nya bron, det är den gamla bron som används, det är en bit ny motorväg med påfarter och tull- och betalstationer på båda sidor av fjorden. Varje enskild text kan handla om något av dessa ämnen eller om projektet i dess helhet.

Det visade sig att det som lockade skribenterna mest var den nya bron. Rapporteringen om den nya bron och bygget av den dominerade tidningarnas brobevakning. Två av tre broprojektstexter handlade om den nya bron. Som ämne nummer två finner vi texter som tar upp hela bron. Lite mer än var femte text handlar om projektet i dess helhet. Därefter har den norska motorvägsdelen fått en någorlunda utförlig bevakning. Övriga delar av broprojektet, som den svenska motorvägsbiten och den gamla bron, har knappast berörts alls.

Även inom de olika ämneskategorierna är koncentrationen till vissa teman starkt. I undersökningen har teman för om texterna handlar om bron som byggnadsverksamhet/projekt eller om dess konsekvenser som färdig produkt använts. De som syftar till bron bestående påverkan

Figur 1 Antal texter i de undersökta tidningarna

Diagrammet visar antalet texter om broprojektet i de olika tidningarna under undersökningsperioden.

som färdig produkt har indelats efter om påverkan är på naturmiljö, kulturmiljö, ekonomi eller på kommunikationer. De som rör bron som byggnadsprojekt har indelats i bron som byggnadsverksamhet – det vill säga som hur bygget framskrider, olika moment, säkerhet och bemanning och liknande. Till bron som projekt kan man också räkna invigningen och politik som syftar på den politiska beslutsprocessen.

Det dominerande perspektivet i texterna var bron som byggnadsprojekt följt av hur den påverkar kommunikationer. Mer än tre fjärdedelar av texten behandlar bron som byggnadsverksamhet. Dess eventuella konsekvenser är blygsamt representerade i spalterna. Den typen av rapportering handlar mest om kommunikationer och då mest om vägavgifter.

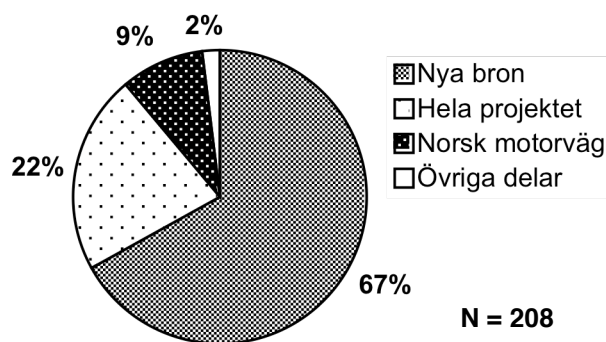
Det finns inga skäl att moralisera över att tidningarna har valt att koncentrera sitt skrivande inom ett smalt spektrum. Men man måste ändå konstatera att det inte underlättar för vår analys.

Skälet till det är att det är bara inom ämneskategorierna nya bron och hela projektet som det finns tillräckligt många artiklar för att det ska gå att göra några analyser. Och inom dessa två ämnesområden är det bara inom temakategorierna ”bron som byggnadsverksamhet” och ”kommunikationer” som det finns tillräckligt många texter att göra analyser på. Så vi får fortsättningsvis koncentrera oss på dem och på vilka delar av projektet som beskrivs.

6.2 Vem skrev om vad?

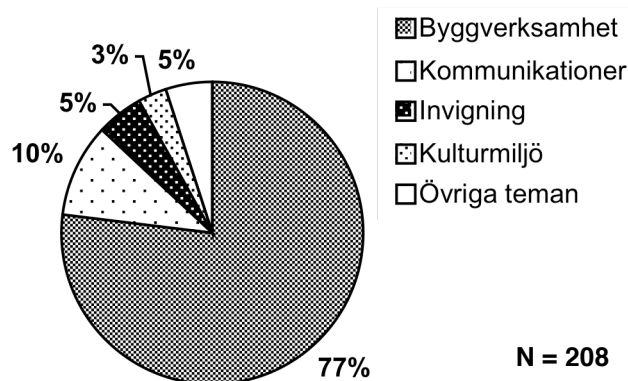
I det här avsnittet ska vi se om de svenska och norska tidningarna valde att skriva om samma del av broprojektet. Vi vet redan att totalt sett så koncentrerade sig pressen runt brobygget på att huvudsakligen skriva om den nya bron som byggprojekt.

Figur 2. Fördelning av texter på del av projektet

Figuren visar hur samtliga tidningars texter fördelats sig på projektets delar

Figur 3. Fördelning av texter på tema

Figuren visar hur samtliga tidningars texter fördelats sig på olika teman. I sektorn för övrigt gömmer sig temana politik (1 %) ekonomi (3 %) och övriga teman (1 %). Inga texter hade naturmiljö som tema.

Frågan är då om det såg likadant ut på vardera fjordstranden. Valde norsk och svensk press ämnen och tema efter samma mall? Svaret på frågan sammanfaller med svaret på frågeställning A: ”Vilka delar av Svinesundsprojektet beskrivs mest frekvent i norsk respektive svensk press?”

Svaret på frågan är att skillnaderna är små. De norska och de svenska journalisterna har i stor utsträckning valt att skriva om samma delar av projektet. Båda ländernas journalister fokuserar på den nya bron. Samstämmigheten är nästan kuslig. Den svenska andelen texter om den nya bron är 67,4 procent, den norska 6,4 procent. I tabell 4 visas hur ländernas journalister valde del av projektet att skriva om.

Som framgår av tabell 4 så är skillnaderna inte så stora – med ett undantag. Den norska pressen har skrivit mer om den norska motorvägsdelen i projektet. Och den norska pressen har skrivit om grannlandets motorvägsdel vilket den svenska inte har gjort. Nu är denna skillnad kanske inte så anmärkningsvärd som man vid första anblicken kan tycka att den är. Det är nämligen Halden Arbeiderblad som står för samtliga texter om den norska motorvägsdelen med påfarter och tull och betalstationer. Och Halden Arbeiderblads redaktörer har cykelavstånd till den nya motorvägen. Närhet i rummet var, som vi kan komma ihåg från kapitel tre ett av många nyhetsvärderingskriterier. Och för medarbetarna på Halden Arbeiderblad så är den nya motorvägsdelen väldigt nära. Det samma kan sägas om den svenska motorvägsdelen som Halden Arbeiderblad var enda norsk tidning om att beskriva. Närmsta svenska redaktion ligger i Strömstad som har mer än dubbla avståndet dit.

Trots denna troliga effekt av närheten till byggarbetsplatsen så är de undersökta tidningarnas fokus tämligen likartad på båda sidor om gränsen. En jämförelse mellan rangordningarna av de olika ämnena mellan norsk och svensk press i undersökningar visar en rangkorrelation, Spearmans Rho, på +0.61. (Vid +1 är det helt lika och vid -1 är det helt omkastad ordning.) Likheter överväger även om det finns skillnader.

6.2.1 Svar på frågeställning A

Så svaret på frågeställning A blir att norsk och svensk press har med ett undantag beskrivit samma delar av broprojektet. Undantaget är den norska motorvägsdelen med påfarter, tull och betalstationer som bevakats av norsk press. Hela den rapporteringen har dock skett i en tidning. När det gäller val av del av projektet att beskriva är svensk och norsk press mer lik än olik.

Tabell 4 Del av projektet – rangordning och andel
Andelar i procent

Norsk press	Andel	Svensk press	Andel
Nya bron	66	Nya bron	67
Hela projektet	16	Hela projektet	29
Norsk motorväg	15	Svensk motorväg	1
Svensk motorväg	2	Gamla bron	1
Gamla bron	0	Övrigt	1
Övrigt	0	Norsk motorväg	0
S:a procent	100		100
N	122		86

Tabellen visar vilken del av broprojektet som respektive land valde att skriva om. I Motorväg ingår påfarter, motorvägsdel samt tull och betalstationer. Här är alltför många poster tomma eller har för få enheter i sig så det går inte uttala sig om signifikansen.

6.3 Men är det samma tema?

Bara för att båda länders press valt att huvudsakligen skriva om den nya bron i projektet så behöver det inte innebära att man ser på den biten med samma ögon. Det är ju tänkbart att fokus i berättandet skiljer sig åt. Kanske så att ett lands journalister mer är intresserade av bron som designad konstruktion medan det andra landets tidningsmän hellre uppehåller sig med frågor om byggets framåtskridande?

Svaret på den frågan sammanfaller med frågeställning B. Vilka teman är mest frekventa i nyhetsrapporteringen om Svinesundsbroprojektet i norsk respektive svensk press? Hur ser frekvensrangordningen ut i norsk respektive svensk press? För att se hur det förhåller sig med det så får vi titta på hur texterna om broprojektet fördelade sig mellan temakategorierna. Därefter ska vi se vilka vinklar de valde att använda inom de olika teman.

Som vi såg ovan så hade den undersökta pressen ett gemensamt starkt fokus på broprojektet som byggnadsverksamhet. Frågan är om detta fokus är lika starkt norr som söder om riksgränsen.

Tabell 5 Temaval i norska och svenska tidningar

Andel i procent

Norska tidningar		Svenska tidningar		<i>Tabellen visar vilket tema tidningarna valt att beskriva broprojektet utifrån. På grund av få artiklar för flera tema är skillnaderna inte signifikanta.</i>
Som byggverksamhet	80	Som byggverksamhet	72	
Kommunikationer	5	Kommunikationer	16	
Invigning	5	Invigning	5	
Kulturmiljö	4	Kulturmiljö	2	
Ekonomi	4	Politik	2	
Övrigt	2	Ekonomi	1	
Politik	0	Övrigt	1	
S:a procent	100		100	
N	122		86	

Jodå, fokus ligger kvar även om delar upp texterna nationsvis. I båda länderna tronar broprojektet som byggverksamhet ohotat i toppen av tabellen följt av kommunikationer på ohotad andra plats i Sverige och delad andraplats i Norge. De tre vanligaste temana i de två ländernas brorapportering svarar för 90 procent av artiklarna i Norge och 91 procent i Sverige.

Ganska lika alltså. Rangkorrelationsvärdet är +0,89 vilket betyder att respektive länders rangordning för de undersökta tidningarna är väldigt lika.

6.3.1 Vinkel inom temat bron som byggverksamhet

Men byggnadsverksamhet är en mångfacetterad verksamhet. Det går att beskriva byggnadsverksamhet ur olika perspektiv. I undersökningen har det ingått sju olika vinklar på byggnadsverksamheten: säkerhet i bygget (det vill säga frågor om hur säkert bygget är för dem som jobbar där och omgivningen), bemanning av bygget (alltså varifrån arbetskraften kommer om den är tillräcklig och liknande), design/konstruktion (det vill säga frågor om hur bron är uppbyggd och ser ut), påverkan på naturlig omgivning och på mänsklig omgivning (det vill säga olika typer av störningar), byggkostnader (brons prislapp), entreprenörsfrågor (frågor om

material, skatt med mera) och byggets framåtskridande (det vill säga hur bygget utvecklas). En kategori för övriga byggfrågor har också funnits.

På denna mer handfasta nivå, där bygget av bron och de olika motorvägarna och påfarterna beskrivs, sprids gracerna jämnare. Viktigaste vinkeln i båda ländernas undersökta tidningar är byggets framåtskridande. Nästan hälften av texterna är av karaktären att nu ska brons mittspann lyftas på plats, eller nu går startskottet för bygget. I Norge är 46 procent av texterna av den karaktären, i Sverige 42 procent.

Tabell 6 Val av vinkel inom byggtemat per nation

Andel i procent

Norge	Andel	Sverige	Andel
Byggets framåtskridande	46	Byggets framåtskridande	42
Övrigt	13	Säkerhet i bygget	23
Entreprenörsfrågor	12	Övrigt	19
Säkerhet i bygget	11	Design/konstruktion	12
Design/konstruktion	9	Entreprenörsfrågor	2
Påverkan mänsklig omgivning	8	Påverkan mänsklig omgivning	2
S:a procent	100		100
N	98		64

Tabellen visar vilken vinkel som de norska respektive svenska tidningarna valde att ta upp i sin bevakning av bygget av Svinesundsbron. Ämnen där båda nationernas tidningar var under 5 procent ingår i övrigt. Skillnaderna är signifikanta på 0,05-nivån. χ^2 -värdet är 13,42. Kritiskt värde är 11,1.

Som tabellen visar så varierar det en del i vilken vinkel man valde inom temakategorin den nya bron som byggnadsverksamhet. Frågan är hur olika vinkelvalen är. En koll med Spermans Rho (ett mått på hur lika eller olika rangordningar är) ger ett värde på +0,67. Mer lika än olikt alltså.

OK, som synes så finns det skillnader i vilka ämnen, delar av projektet, man valt att beskriva, och med vilken vinkel man valt att berätta om broprojektet som byggverksamhet. Frågan är då hur man ska värdera de skillnader vi sett. När det gäller skillnaden i val av del av projektet att bevaka kunde vi se att den skillnaden kunde förklaras med Haldens Arbeiderblads närhet till den nya norska motorvägsdelen. I övrigt var ländernas val av bevakning i det närmaste identiska.

6.3.2 Skillnader i vinkel inom länderna

När det gäller val av vinkel för projektet som byggverksamhet kan man gå vidare. Kanske är det så att den gräns vi applicerar på tidningarna är skapad för medieforskningens bästa och att den i realiteten inte betyder något för hur respektive lands medier arbetar? Här kan det vara fruktsamt att dra sig till minnes texterna i kapitel två om kulturella skillnader mellan Sverige och Norge. Kanske är det så som Anders Johansson menade; att man bara väljer att betrakta de skillnader man ser som nationella skillnader. (Johansson 2001)

Ett sätt att kontrollera det är att se om skillnaderna mellan tidningar i samma land är lika stora, större eller mindre än skillnaderna mellan länderna. Fast då får vi ett problem. I båda länderna har minst en tidning för få artiklar för att en sådan undersökning ska kunna göras. Det kan betyda att resultatet inte blir så bra som vi vill.

Tabell 7 Rangordning i två norska tidningar

Andel i procent

Halden Arbeiderblad	Andel	Fredrikstad Blad	Andel
Byggets framåtskridande	45	Byggets framåtskridande	38
Övrigt	18	Säkerhet i bygget	19
Entreprenörsfrågor	12	Entreprenörsfrågor	19
Påverkan mäsklig omgivning	11	Design/konstruktion	12
Säkerhet i bygget	10	Övrigt	12
Design/konstruktion	7	Påverkan mänsklig omgivning	0
Bemanning	1	Bemanning	0
S.a procent	100		100
N	73		16

Tabellen visar skillnad i rangordningen mellan två norska tidningar. På grund av lågt N-tal är inga skillnader signifikanta.

Tabell 8 Rangordning i två svenska tidningar

Andel i procent

Strömstads Tidning	Andel	Bohuslänningen	Andel
Byggets framåtskridande	46	Byggets framåtskridande	32
Säkerhet i bygget	27	Säkerhet i bygget	23
Övrigt	18	Design/konstruktion	19
Design/konstruktion	3	Övrigt	14
Bemanning	3	Bemanning	4
Entreprenörsfrågor	0	Entreprenörsfrågor	4
S.a procent	100		100
N	28		22

Tabellen visar skillnad i rangordningen mellan två svenska tidningar. På grund av lågt N-tal är inga skillnader signifikanta.

Resultaten pekar åt olika håll. Jämförelsen mellan rangordningen i Strömstads Tidning och Bohuslänningen visar att skillnaden mellan dessa tidningar var mindre än skillnaden mellan de undersökta svenska och de undersökta norska tidningarna. Spearmans Rho gav ett värde på +0,86 för rangkorrelationen mellan Bohuslänningens och Strömstads Tidnings val av vinkel mot + 0,67 för jämförelsen mellan norska och svenska. Mindre skillnad inom landet alltså.

Motsvarande jämförelse i Norge mellan Halden Arbeiderblad och Fredrikstad Blad ger motsatt resultat. Där var skillnaderna inom landet större än mellan länderna. Rangkorrelationen mellan Halden Arbeiderblad och Fredrikstad Blad var +0,60 mot +0,67 för jämförelsen över gränsen.

Det är inte solklart hur man ska tolka denna inomlandsjämförelse. Den svenska delen tyder på att skillnaderna är större mellan länderna än inom. Den norska säger tvärtom. Dessutom så är det så få artiklar med i jämförelserna, utom för Halden Arbeiderblad, att det är mycket svårt att dra slutsatser utifrån materialet. Dock kan man väl säga så mycket som att inomlandsjämförelsen inte motsäger slutsatsen att det finns skillnader mellan länderna.

6.3.3 Temat kommunikationer

För att fortsätta analysen med temat kommunikationer så går vi jämfört med avslutningen av förra avsnittet uppåt i hierarkin. Teman var som vi minns en aspekt på hela projektet. Temat kommunikationer handlar om vilka konsekvenser den nya broförbindelsen kan få för kommunikationerna i området.

Man kan säga att temat är lättanalyserat. Av de sex tidningarna var det bara fyra som skrev om temat på nyhetsplats. Tillsammans lyckades de tota ihop 19 texter, sex på norska och 13 på svenska. Av de svenska handlade 12 av 13 om avgifter för trafiken över bron. Fyra av de sex norska artiklarna var på samma tema. Totalt dominerade vinkeln vägavgifter rapporteringen om kommunikationer i de båda ländernas press. 16 av 19 artiklar rörde vägavgifter. Det blir 84 procent.

Med så få artiklar går det inte säga nåt om eventuella skillnader mellan länderna. Den rimligaste slutsatsen är, om man drar den lite försiktigt, att båda ländernas tidningar mest fokuserade på vägavgifter när det gällde temat kommunikationer.

6.3.4 Övriga teman saknas nästan

När det gäller övriga teman så är de antingen representerade av så få artiklar, eller som i fallet för temat som rör konsekvenser för naturmiljön som saknas, att det inte är meningsfullt att analysera. Eftersom tidningarna på båda sidor fjorden varit så koncentrerade i sina temaval så är det inte meningsfullt att analysera fler teman. Det tema som i både de norska och svenska tidningarna kom på tredje plats, alltså temat invigningar – se tabell 5, innehåller bara nio artiklar. Vissa teman beskrivs inte alls. Det gäller till exempel temat naturmiljö som annars skulle ha kunnat handla om miljökonsekvenser av broprojektet.

6.3.5 Svar på frågeställning B

Det tema som var mest frekvent i både svensk och norsk press var broprojektet som byggnadsverksamhet. Den undersökta norska pressen vek 80 procent av texterna åt detta tema medan svensk press avsatte 72 procent till att beskriva broprojektet som byggnadsverksamhet.

I båda länderna har pressens rapportering varit samlat kring få teman. I båda länderna nådde de tre mest populära temana, byggverksamhet, kommunikationer och invigningen, upp till 90 procent av bevakningen.

Även inom temana har fokus på ett fåtal vinklar varit starkt. Inom temat ”broprojektet som byggnadsverksamhet” har fokus legat på att rapportera om hur bygget har utvecklats över tid. Svensk press avsatte 42 procent åt sådana texter medan den norska ägnade 40 procent åt sådant innehåll. I Sverige avsattes 23 procent av texterna till frågan om säkerhet i bygget. I Norge var andelen lägre, 11 procent. Dock var antalet artiklar likartad då norsk press skrev fler artiklar om broprojektet. Samtliga dessa artiklar rörde en dödsolycka vid bron, ett lättare olycksfall och efterspel och kommentarer om händelserna.

I övrigt lockades vinklar som design och konstruktion 12 procent av texterna i Sverige och 9 procent i Norge.

Likheterna mellan de norska och svenska tidningarnas val av tema och vinkel är stora. Rangkorrelation mellan det norska och svenska temavalen är +0,89 vilket är mycket likt.

På en nivå lägre, vilken vinkel man valt, är skillnaderna större. Dock är rangkorrelationen +0,67 vilket också det är ett värde som tyder på att man oftare väljer lika än olika.

Sammanfattningsvis kan man säga att de svenska och norska tidningarna valde att skildra broprojektet på samma sätt, huvudsakligen som ett byggprojekt. Även de vinklar inom temat man valde visade stora likheter. Mest handlade texterna om rapporter om hur bygget framskred.

6.4 Vem fick agera i texterna

Ett fråga i undersökningen var att se vilka som fick agera i texterna. Det vill säga vilka fick uttala sig och vems åsikter åberopades i texten? I undersökningen har bara huvudaktören i varje text räknats.

Inriktningen motsvarar frågeställning C: Med vilken frekvens får olika typer av aktörer komma till tals i nyhetsrapporteringen om Svinesundsbroprojektet i norsk respektive svensk press?

De typer av aktörer som undersökningen letat efter är byggrepresentanter (den kategorin utgörs av företrädare för Vägverket och Vegvesendet och de entreprenörer som utför själva byggandet), politiker, experter (som inte är knutna till vägmyndighet eller entreprenör), myndighetsperson (som inte representerar vägmyndighet), näringslivsföreträdare, medborgare (personer som i texterna inte representerar någon annan än sig själva) samt övriga intresseorganisationer (exempelvis fackliga organisationer eller miljöorganisationer).

Tabell 9 Val av huvudaktör

Andel i procent

Norska tidningar	Andel	Svenska tidningar	Andel
Byggrepresentant	52	Byggrepresentant	54
Myndighetsperson	23	Myndighetsperson	17
Politiker	8	Politiker	12
Medborgare	7	Övriga aktörer	8
Övriga aktörer	6	Intresseorganisation	4
Intresseorganisation	2	Medborgare	3
Näringsliv	2	Expert	1
Expert	0	Näringsliv	0
S.a procent	100		100
N	99		66

Tabellen visar rangordning och andel av angivna huvudaktörer i texterna. Skillnaderna mellan länderna är inte signifikanta. Aktörernas rangordning efter frekvens är närmast identisk. Spearmans Rho +0,90.

Det visade sig att koncentrationen på ett fåtal aktörer var stark. Byggrepresentanterna dominerade – de är huvudaktör i 53 procent av de artiklar där det går att urskilja en aktör. Nivåerna är ungefär lika höga i de svenska som i de norska tidningarna. I de svenska är en byggrepresentant huvudaktör i 54 procent av texterna i de norska i 52 procent. På andra och tredje plats i rangordningen efter frekvens kommer i båda länderna myndighetspersoner, med 17 procent i de svenska och 23 procent i de norska tidningarna, och politiker med tolv respektive åtta procent.

Dessa tre aktörskategorier står för 83 procent av alla huvudaktörer i de undersökta tidningarnas rapportering om broprojektet.

I vilka typer av texter har då dessa aktörer skaffat sin position?

Byggrepresentanterna når sin topposition genom att dominera det största temat ”broprojektet som byggnadsverksamhet”. Där är de huvudaktör i 64 procent av texterna. Även myndighetspersonerna är en stor aktörsgrupp i texterna om broprojektet som byggnadsverksamhet. De utgör där 19 procent av huvudaktörerna. Politikerna når sin position i temat ”kommunikationer”, det vill säga det tema där frågor som vägavgifter diskuterades. Inom det temat utgör de 60 procent av huvudaktörerna.

Även om man flyttar ner analysen en nivå, till valet av vinkel inom temat, så är byggrepresentanterna dominerande inom temat broprojektet som byggnadsverksamhet. Den vanligaste vinkeln i de undersökta tidningarna var ju ”byggets framåtskridande” och i texter med den vinkel är byggrepresentanter huvudaktör i 80 procent av texterna.

Inom samma tema så dominerar myndighetspersonerna vinkeln ”säkerhet i bygget” där de utgör 50 procent av huvudaktörerna

Politikerna, som var största aktörsgrupp i temat kommunikationer förekommer oftast i vinkeln ”vägavgifter”. De dominerar den vinkeln genom att utgöra 73 procent av aktörerna.

6.4.1 Aktörskillnad mellan länderna inom tema och vinkel

Som vi såg ovan så är valet av aktör väldigt likt i respektive lands tidningar. Frågan är om det också gäller på tema och vinkelnivån. Här får undersökningen ånyo problem med antalet artiklar. Det är bara i temat ”broprojektet som byggnadsverksamhet” och vinkeln ”byggets framåtskridande” där antalet artiklar inom samma tema räcker för en jämförelse mellan nationerna.

Tabell 10 Huvudaktör inom temat broprojektet som byggnadsverksamhet

Andel i procent

Norska tidningar	Andel	Svenska tidningar	Andel
Byggrepresentant	63	Byggrepresentant	66
Myndighetsperson	22	Myndighetsperson	16
Medborgare	6	Övriga aktörer	14
Övriga aktörer	5	Medborgare	2
Politiker	4	Politiker	2
S:a procent	100		100
N	79		50

Tabellen visar huvudaktörer inom temat bron som byggnadsverksamhet. Skillnaderna är inte signifikanta. Rangkorrelationen är +0,82. Likartad rangordning alltså.

Av tabellen framgår att aktörvalet också på temanivån är likartad på båda sidor av fjorden. De två största aktörskategorierna är huvudaktör i 82 procent av texterna inom tema i de svenska tidningarna, för de norska är motsvarande siffra 85 procent.

Fortsätter likheterna också ner i nästa nivå? Det kan man se om vi gör motsvarande analys av huvudaktörerna inom byggetemats vinkel ”byggets framåtskridande”.

Tabell 11 Aktörval inom vinkeln byggets framåtskridande
Andel i procent

Norska tidningar	Andel	Svenska tidningar	Andel
Byggrepresentant	80	Byggrepresentant	78
Medborgare	8	Myndighetsperson	9
Myndighetsperson	6	Övriga aktörer	9
Övriga aktörer	6	Medborgare	4
S:a procent	100		100
N	36		23

Tabellen visar vilka huvudaktörer som varit representerade i texter inom vinkeln "Byggets framåtskridande". Observera att antalet artiklar, särskilt på den svenska sidan, är få. Förutom att konstatera att byggrepresentanterna dominerar ska man nog inte dra några slutsatser ur tabellen.

På grund av att antalet artiklar med urskiljbar aktör är litet inom detta vinkelval så kan man inte säga mer än att både de norska och svenska tidningarna främst valde att låta byggrepresentanter uttala sig när det gällde att beskriva hur bygget av broprojektet framskred.

6.4.2 Svar på frågeställning C

Både de norska och de svenska tidningarna i undersökningen valde att främst låta byggrepresentanter komma till tals i texterna. I båda ländernas texter dominerade de som huvudaktör. I övrigt fokuserade man på aktörerna myndighetsrepresentanter och politiker. Det finns inga signifikanta skillnader i aktörval mellan de norska och svenska tidningarna i undersökningen.

6.5 Längre eller kortare?

Frågeställning D gäller huruvida något av länderna använder sig av artiklar, reportage eller notiser oftare eller mer än det andra. Som nyhetsartiklar räknas texter som är så långa att de fått ingress, notiser är kortare och saknar ingress. För att kvala in som reportage har texten fått vara längre än en artikel och ha minst tre bilder.

Som tabellen visar så kan man konstatera att norsk och svensk press i det här fallet använt den journalistiska verktygslådan på ett likartat sätt. Om vi drar oss till minnes den undersökning där fyra redaktörer i Norge och Sverige läste varandras tidningar så påpekade de svenska redaktörerna frånvaron av notiser i de norska spalterna. Deras konstaterande gällde dock hela tidningsutbudet. I bevakningen av broprojektet har den skillnaden knappast slagit igenom, även om den svenska andelen notiser är något högre. Mäter man i absoluta tal så försvinner skillnaden. I båda fallen handlar det om 17 notiser.

Inte heller om man bryter ner användningen av de

Tabell 12 Fördelning på typ av text
Andel i procent

Artikeltyp	Norska tidningar	Svenska tidningar
Artikel	75	68
Reportage	11	12
Notis	14	20
S:a procent	100	100
N	122	86

Tabellen visar andelen av olika texttyper i respektive lands undersökta tidningar. Skillnaderna är inte signifikanta.

olika artikeltyperna på del av bron eller tema så uppstår några skillnader. Artikeltypernas spridning på ämnen och tema följer huvudsakligen respektive ämnes och temas andel.

6.5.1 Svar på frågeställning D

Det finns inga signifikanta skillnader i hur de norska respektive svenska tidningarna valt att skriva antingen artiklar, reportage eller notiser om broprojektet.

6.6 Vem är mest kritisk?

Den sista frågeställningen, E, handlar om kritisk inställning. Är nyhetsrapporteringen om Svinnesundsbroprojektet i norsk press mer kritisk än svensk? Eller är det möjligen tvärtom?

Bedömningen av vad som är en kritisk text eller ej utgår här ifrån vad är det som gör att texten skrivs, om man i texten kan se att syftet är att skildra förhållanden som avviker från det önskvärda. Exempel på det är skador på liv, hälsa och egendom, planer som inte håller eller planer som visar sig ha brister. Det vill säga när pressen riktar sökarljuset mot sådant som på något sätt inte fungerar som det borde.

Om vi börjar med att se på vilket lands tidningar som oftast hade just ett sådant kritiskt fokus så ser vi att texter med kritisk ansats utgör en större andel av de svenska än av de norska texterna.

Tabell 13 Kritisk tendens i norska och svenska tidningar

Andel i procent

Tendens I texter	Norska tidningar	Svenska tidningar
Positiv	32	16
Balanserad positiv	15	6
Neutral	24	34
Balanserad kritisk	16	19
Kritisk	14	26
S:a procent	100	100
N	122	86

Positiva och kritiska texter innehåller bara antingen kritiska eller positiva påståenden. De balanserade innehåller både och, fast med övervikt för det ena. De neutrala texterna är neutralt rapporterande, det vill säga varken positiva eller kritiska.

Som tabellen visar så var rapporteringen i de undersökta svenska tidningarna betydligt mer kritisk än i de undersökta norska. Av de svenska texterna var mer än var fjärde text odelat kritisk. I Norge gällde det färre än var sjunde text. Skillnaderna som redovisas i tabellen är signifikanta. Chi²-test ger ett värde på 14,23. Kritiskt värde är 9,49.

Man kan ju räkna ut samma typ av kvot som Nilsson et al gjorde för rapporteringen om risker, fast de räknade en kvot mellan huvudsakligen alarmerande och huvudsakligen lugnande artiklar rörande riskrapporteringen. De fann då att det gick fler norska alarmerande artiklar på en lugnande norsk än vad det gick svenska alarmerande på en lugnande svensk. Kvoten i Norge var 3,64 och i Sverige 2,95. (Se kapitel 4.2.2)

När det gäller broprojektsrapporteringen så är kvoten huvudsakligen kritiska texter per huvudsakligen positiva texter 0,63 i Norge och i Sverige 2,0. Omvänt förhållande jämfört med radioaktivitetstexterna alltså.

6.6.1 Tendens inom respektive land

Innan vi utropar den svenska pressen till superkritisk ska vi kolla om det kan finnas några lurigheter i underlaget som kan underminera vår fina slutsats. Till exempel kan det ju vara kul att se om alla norska tidningar är så där mycket mer positiva än sina svenska kollegor.

Och det finns lurigheter. Gör man analysen på tidningsnivå så blir bilden mer komplicerad. Tidningen med cykelavstånd till den nya bron avviker.

Tabell 14 Tendens per tidning

Andel i procent

Tendens	Göteborgs- Posten	Bohusläningen	Strömstads Tidning	Halden Ar- beiderblad	Fredrikstad Blad	Aftenposten
Positiv	20	22	23	56	24	10
Neutral	40	33	31	18	38	50
Kritisk	40	44	46	26	38	40
S:a %	100	100	100	100	100	100
N	15	27	44	91	21	10

För att undvika tomma celler så har texter klassade som kritiska med balansering och positiva med balansering slagits samman med kritiska och positiv. Skillnaderna är signifikanta, χ^2 -värdet är 28,7 och det kritiska värdet är 18,3. Dock är det lite ont om enheter för främst Aftenposten och GP för att man ska kunna lita fullt ut på värdena för dessa tidningar.

Som tabellen visar så är de norska tidningarna i undersökningarna ingen homogen grupp när det gäller kritisk tendens. Snarare är det så att de övriga fem bildar en grupp där den kritiska tendensen dominerar i runt 40 procent av texterna. Det betyder också att det är tveksamt om man kan säga att de svenska tidningarna har varit mer kritiska i sin rapportering än de norska. Inte för att det skulle vara siffermässigt fel, men skillnaderna mellan norska tidningar är större än skillnaden mellan svenska och norska

Hur ska man då tolka det faktum att Halden Arbeiderblad är så pass mycket mer positiva i sin rapportering än övriga tidningar? Jag tror att det finns två förklaringar. Den första handlar om lokalpatriotism. Om vi drar oss till minnes kapitel fyra där fyra redaktörer från Sverige och Norge läste varandras tidningar så konstaterade de svenska redaktörerna att de norska tidningarna var mer lokalpatriotiska. Och eftersom brofästet på den norska sidan står mitt i Haldens kommun och den nya påfarten ligger på cykelavstånd från redaktionen så lär Haldenborna vara bland dem som får mest nytta av den nya bron, vilket i sin tur gör att bron ses som en positiv företeelse i Halden och på redaktionen för Haldens Arbeiderblad.

Den andra förklaringen handlar om närhet. Eftersom broprojektets norska del utspelar sig nära Halden Arbeiderblad så faller det sig naturligt att skriva om det. Närhet i rummet är ju ett viktigt nyhetsvärderingskriterium. För mer avlägsna tidningar blir tröskeln för att skriva om broprojektet högre. Då får andra nyhetsvärderingskriterier större betydelse. För att en nyhet från en mer avlägsen plats ska bli intressant måste den vara mer dramatisk. Olyckor, dåliga beräkningar, förseningar, tvister om avgifter och liknande uppfyller det kriteriet. Nyheter utvalda efter dessa kriterier kommer i den här undersökningen att klassas som kritiska. Därmed får dessa från brobygget mer avlägsna tidningar i undersökningen en högre andel kritiska nyheter än vad Halden Arbeiderblad får.

6.6.2 Kritisk tendens i absoluta tal

Det finns faktiskt en möjlighet till att resultatet vad gäller kritisk tendens kan se annorlunda ut. För en bruksläsare av tidningar så kan det absoluta antalet kritiska texter betyda mer än det relativa antalet. Särskilt när fördelningen är som i det här fallet att det finns fler artiklar från ena sidan gränsen. Frågan är hur skillnaden mellan nationerna förhåller sig i absoluta tal.

Av tabellen över tendens mätt i absoluta tal så framgår att det funnits lika många huvudsakligen kritiska texter i de svenska som de i norska undersökta tidningarna. Det är i den positiva rapporteringen som skillnaderna finns – dessa kan huvudsakligen förklaras med Haldens Arbeiderblads betydligt positivare profil jämfört med övriga tidningar i undersökningen.

Det finns alltså ett visst stöd för slutsatsen att de båda ländernas bevakning varit lika kritisk även om fokuseringen på den kritiska vinkeln varit starkare.

Tabell 15 Tendens i absoluta tal

Tendens/Nation	Norge	Sverige
Positiv	57	19
Neutral	29	29
Kritisk	38	38
N	122	86

Tabellen visar hur många texter som haft viss tendens i de undersökta tidningarna fördelade på land.

6.6.3 Svar på frågeställning E

Att svara på frågeställning E blir inte busenkelt. Ett svar kan formuleras så här: I rapporteringen från broprojektet så var de undersökta svenska tidningarna mer kritiska än de undersökta norska.

Men, de norska tidningarna visade sig vara en heterogen grupp när det gäller kritisk tendens. Två av tidningarna, Aftenposten och Fredrikstad Blad, var i det avseendet mer lika de svenska tidningarna Göteborg-Posten, Bohuslänningen och Strömstad Tidning än sin norska kollega Halden Arbeiderblad.

Så svaret på frågeställning E kan formuleras så här: I rapporteringen från broprojektet så var de undersökta svenska tidningarna mer kritiska än de norska men skillnaden kan förklaras med att en norsk tidning avvek från mönstret.

6.7 Vad fick mest ris eller ros?

Eftersom det visade sig att de övergripande skillnaderna i kritisk tendens i broprojektsrapporteringen kunde förklaras med att en tidning avvek från mönstret så får vi fortsätta analysen av den kritiska tendensen utan att göra regelrätta nationsvisa jämförelser. Dock ska vi redovisa de mest intressanta vinklarnas fördelning på nation. Frågeställning F, Vad fick mest kritisk respektive positiv uppmärksamhet i svensk respektive norsk press?, kan alltså inte besvaras fullt ut. Vi får studera den kritiska tendensen på totalnivå. Men vi kan fortfarande dela upp det på tema och, i de fall där det finns tillräckligt med artiklar, på vinkel.

Nå, vad fick mest positiv respektive mest negativ uppmärksamhet i pressen. Vi börjar med att titta på de olika teman som identifierats i undersökningen. Därefter undersöker vi vinklar inom de tema där det finns tillräckligt med artiklar för att det ska gå vidare.

Tabell 16 Kritisk och positiv tendens för olika teman

Andelar i procent

Tendens/Tema	Kulturmiljö	Invigning	Broproj. som byggverksamhet	Politik	Kommunikationer	Ekonomi
Positiv	57	50	39	33	15	17
Neutral	43	30	28	33	20	17
Kritisk	0	20	33	33	65	66
S:a procent	100	100	100	100	100	100
N	7	10	160	3	20	6

I tabellen är temana sorterade så att det tema som fått mest positiv press står längst till vänster och det med mest kritisk längst till höger. Positiv och kritisk syftar på det huvudsakliga innehållet i texten. OBS: låga N-tal ger ingen signifikans.

Som synes så var temat ”kulturmiljö” det som fick mest positiv uppmärksamhet. Det som fick mest kritisk uppmärksamhet var temat ”kommunikationer”. Det största temat, räknat i antalet artiklar, är ”broprojektet som byggnadsverksamhet”. Det fick en uppmärksamhet som i stort sett är balanserad mellan positiv och kritiskt.

Jag bedömer att det är mödan värt att dyka djupare i två av temana, nämligen ”broprojektet som byggnadsverksamhet” och ”kommunikationer”. En sådan dykning gör att vi kan se närmare på vad som resulterat i positiv eller kritisk uppmärksamhet.

Tabell 17 Tendens inom temat broprojektet som byggnadsverksamhet

Andelar i procent

Tendens/Vinkel	Design konstruktion	Byggets framåt-skridande	Påverkan mänsklig omgivning	Entreprenörsfrågor	Säkerhet i bygget	Bemannning
Positiv	71	53	33	31	0	0
Neutral	18	37	33	8	4	0
Kritisk	12	10	33	61	96	100
S:a procent	100	100	100	100	100	100
N	17	72	9	13	26	4

Ju längre till vänster en vinkel står desto positivare uppmärksamhet fick det. Tendens avser huvudsaklig tendens i artikel. Observera att antalet artiklar, N-talet, är lågt i flera kategorier.

Av tabellen kan man utläsa att brons design och konstruktion föll pressen på läppen. Likaså skildrades byggets framåt-skridande huvudsakligen i positiva ordalag genom berättelser om att ”nu hissas körbanan upp” och liknande. Vinklarna ”entreprenörsfrågor”, ”säkerhet i bygget” och ”bemanning” rönne däremot kritik i spalterna. Texterna om ”entreprenörsfrågor” handlade huvudsakligen om de inledande tullsvårigheterna med att transportera byggmaterial över gränslinjen mitt i brobygget. ”Säkerhet i bygget” handlade nästan uteslutande om de två allvarligare olyckor projektet drabbades av, och dessas efterspel. Texterna om ”bemanning” rörde framförda misstankar om att utländska arbetare på brobygget inte betalades med rimliga löner.

Som vi konstaterat tidigare så är det av tveksamt värde att dela upp texterna efter nationalitet när det gäller tendens. Men det kan ändå vara intressant att se i vilken mån de båda ländernas undersökta tidningar skrev om de mest kritikutsatta vinklingarna.

När det gäller ”entreprenörsfrågor” så domineras den kategorin av norska texter. Tolv av de 13 texterna i kategorin är norska. Fördelningen av de norska texterna på tendens ger 35 procent positiva och 65 procent kritiska. Den svenska texten är neutral.

Kategorin ”säkerhet i bygget” domineras till nära två tredjedelar av svenska texter. 15 av de 24 texterna är svenska. Samtliga texter utom en är huvudsakligen kritiska.

I vinkelkategorin ”bemanning” finns bara fyra texter varav en är norsk. Samtliga är kritiska.

Tabell 18 Tendens inom temat kommunikationer

Andel i procent

Tendens/Vinkel	Utbyggnadstakt E6	Trafiksäkerhet	Vägavgifter
Positiv	100	50	0
Neutral	0	0	25
Kritisk	0	50	75
S:a procent	100	100	100
N	1	2	16

Ju längre till vänster en vinkel står desto positivare uppmärksamhet fick det. Tendens avser huvudsaklig tendens i artikel. Observera att antalet artiklar, N-talet, är lågt i alla kategorier

Som synes i tabell 18 var det vinklingen på vägavgifter som dominerade inom temat ”kommunikationer”. Och som synes så var texterna om vägavgifter huvudsakligen negativa. Av dessa totalt sexton artiklar var 12 svenska: 9 var kritiska, 3 neutrala och 1 positiv. Av de norska var 3 kritiska och 1 neutral.

6.7.1 Svar på frågeställning F

Den svenska och norska pressen var mest positiv när den skrev om temana ”konsekvenser för kulturmiljö” samt ”invigningen”. När det gällde temat ”broprojektet som byggnadsverksamhet” så övervägde de positiva texterna – mest positivt inom det temat var ”brons design och konstruktion”, och det som behandlades mest kritiskt inom temat var frågor om ”säkerhet i bygget”, ”bemanning” och ”entreprenörsfrågor”.

Mest kritik förekom i texter om konsekvenser för kommunikationer, där var det vägavgifterna som stod för flertalet av de kritiska texterna.

6.8 Hypotesprövningen

I undersökningen har också en hypotes prövats. Hypotesen är att det finns skillnader i kritisk tendens i nyhetstexter i Sverige och i Norge. Prövningen av hypotesen har skett genom att kontrollera om följande krav uppfylls.

1. Om det är som hypotesen säger så ska endera landets tidningar innehålla en signifikant högre andel kritiska texter än det andra landets.
2. Om det är som hypotesen säger ska kvoten mellan huvudsakligen kritiska texter och huvudsakligen positiva texter vara högre i det lands tidningar där andelen huvudsakligen kritiska texter var högst, än i det andra landet.

3. Om det är som hypotesen säger så ska skillnaderna i andel och kvot vara större mellan länderna än inom länderna.

Det första kravet uppfylls. De svenska tidningarna har en signifikant större andel huvudsakligen kritiska texter än de norska. Andelen är 45 procent i Sverige och 30 procent i Norge.

Det andra kravet uppfylls också. Kvoten av huvudsakligen kritiska och huvudsakligen positiva texter är högre i de svenska än i de norska tidningarna. Kvoten är 2,0 i Sverige och 0,63 i Norge.

Det tredje kravet överlever hypotesen inte. Skillnaden mellan ländernas andel är 14 procentenheter. Det är samma skillnad som mellan den mest kritiska och den minst kritiska norska tidningen i undersökningen. Skillnaden i kvot mellan länderna är 1,37. Största skillnad i kvot i Norge är 3,54. I Sverige är det ingen skillnad i kvot mellan tidningarna.

Tyvärr, hypotesen är död.

Nu kan man argumentera för att det tredje kravet är onödigt hårt. Det är en rimlig invändning, särskilt om det varit så att undersökningen omfattat låt oss säga 50 tidningar på var sida gränsen. Då hade man kunnat diskutera det rimliga i att skrota hypotesen för att en tidning avvek inom den egna gruppen. I detta fall, då gruppen tidningar är färre och det görs anspråk på generaliserbarhet, är det dock rimligt med ett hårt krav. Så hypotesen får förbli död.

I nästa kapitel ska vi se på ett samlat resultat för hela undersökningen. Undersökningens syfte ska besvaras och vi ska diskutera hur vi kan tolka och förstå de resultat vi hittat.

Kapitel 7. Resultat och resultatdiskussion

Undersökningens syfte är att undersöka innehållet i nyhetsrapporteringen om Svinesundsbroprojektet i norsk och svensk press, samt att undersöka om det finns skillnader mellan svensk och norsk press i rapporteringen om broprojektet. Det är alltså här syftet ska besvaras.

Så vad kom vi då fram till?

7.1 Vad skrev tidningarna om?

Till att börja med kan vi konstatera att trots att Svinesundsbroprojektet sönderfaller i flera olika delar – den nya bron, två bitar ny motorväg, av- och påfarter, tull och betalstationer vid både den nya bron och vid de nya påfarterna – vid detta smörgåsbord av möjliga artikeluppslag flockades reportrarna runt bygget av den nya bron. Den nya bron dominerade innehållet i 67 procent av samtliga texter om broprojektet. I detta sammanhang agerade norsk och svensk press som enäggstvillingar. Den svenska andelen texter om bron var 67 och den norska 66 procent.

En av de nya motorvägsbitarna fick dock riklig redaktionell uppmärksamhet i en tidning. Den nya biten på norsk sida bevakades flitigt av Halden Arbeiderblad vars motorvägstexter kom att utgöra nio procent av samtliga texter.

En möjlig journalistisk ingång är att beskriva broprojektet som helhet. Det skedde i drygt en femtedel av texterna. Av de svenska texterna handlade 29 procent av hela projektet, i Norge var andelen 16 procent.

7.2 På vilket sätt skrev de?

När en stort byggnadsprojekt ska bevakas så kan man välja hur man ska bevaka. Man kan välja att följa bygget som just ett bygge eller försöka se vilka konsekvenser bygget får när det är klart.

När det gäller Svinesundsbroprojektet så valde både de norska och de svenska tidningarna i huvudsak att skildra bygget just som ett bygge. I de norska tidningarna utgjorde byggetemat huvudsak i 80 procent av texterna. I de svenska vara andelen 72 procent. Räkna man in in- vigningen som del av bygget så ökar andelen med fem procentenheter i båda länderna.

Den bevakning som riktades in på konsekvenser rörde sig huvudsakligen om kommunikationer. Övriga möjliga konsekvenser som ingrepp i kulturmiljöer eller konsekvenser för näringsliv beskrevs sparsamt. Konsekvenser för naturmiljö beskrevs inte alls.

Byggverksamhet är en komplex verksamhet. Det går att hitta många vinklar för att skildra ett stort byggprojekt. Så vilka vinklar valde de norska och svenska tidningarna? Den vanligaste vinkeln var byggets framåtskridande. När en brodel blivit klar eller lyfts på plats så var både svensk och norsk press där. De tre norska tidningarna hade den vinkeln på 46 procent av sina texter om bron som byggnadsverksamhet. De svenska hade 42.

Säkerhet i brobygget var det andra största temat, räknat i texter, i de svenska tidningarna. Nästan var fjärde text (23 procent) om bron som byggnadsverksamhet handlade om det. I de norska var andelen för den vinkeln 11 procent. Texterna om säkerhet i bygget handlade huvudsakligen om två arbetsplatsolyckor på bron och dessa efterspel. Den ena av olyckorna hade dödlig utgång.

För övrigt koncentrerades rapporteringen på brons design och konstruktion, (tolv procent av texterna i Sverige och nio i Norge) entreprenörsfrågor, som huvudsakligen handlade om de inledande svårigheterna med tulldeklarationer av byggnadsmaterial till bron (tolv norska procent och två procent svenska texter med den vinkeln) samt påverkan på mänsklig omgivning (åtta procent i Norge och två i Sverige)

Temat kommunikationer dominerades av texter om vägavgifter. 84 procent av texterna rörde olika parter inställning till vägavgifterna. Temat dominerades av svenska texter. 13 av de 19 texterna var svenska.

7.3 Vem fick synas i texterna?

När det gällde att välja vem, vilken typ av aktör, som skulle ges utrymme i spalterna har de norska och svenska tidningarna agerat nära nog identiskt. Först och främst, i båda länderna, kommer byggrepresentanter, här innefattar det de entreprenörer som handfast bygger projektet och beställarna Vägverket i Sverige och Vegvesendet i Norge. Den aktörskategorin är huvudaktör i 54 procent av de svenska texterna och i 52 procent av de norska där det gått att urskilja en aktör.

Den andra stora huvudaktörskategorin är myndighetspersoner. (Personer på vägmyndigheter ingår inte.) De är huvudaktör i 23 procent av de norska texterna och i 17 procent av de svenska.

Nästa stora huvudaktörskategori är politiker med tolv procent i Sverige respektive åtta i Norge.

Dessa tre aktörskategorier är huvudaktör i 83 procent av alla texter där det går att urskilja en aktör. Övriga aktörskategorier förekommer sparsamt, möjligen med undantag av de norska medborgarna som varit huvudaktörer i sju procent av de norska texterna med aktör. De svenska medborgarna fick nöja sig med två procent.

Sammanfattningsvis kan man säga att i både Norge och Sverige dominerade byggrepresentanter texterna om broprojektet. Och att norska och svenska tidningars val av aktör i stort sett är identiska vilket tyder på att de arbetar på likartat sätt och spänner sitt nyhetsnät på likartat sätt.

7.4 Mer kritisk press i något land?

Jämför man de undersökta tidningarna som en grupp norska och en grupp svenska tidningar så är det skillnad i kritisk tendens. Sett till andelen artiklar så har de svenska tidningarna varit mer kritiska än de norska. Andelen huvudsakligen kritiska texter är 45 procent i de svenska tidningarna och 29 procent i de norska. Det är en signifikant skillnad.

Men det finns ett aber med den analysen. Det visar sig att i Norge är skillnaden inom gruppen större än skillnaden mot de svenska tidningarna. Halden Arbeiderblad har bara 26 procent huvudsakligen kritiska texter. Övriga fem tidningar, både de svenska och de norska ligger på en andel av huvudsakligen kritiska texter på mellan 38 till 44 procent. Dessutom har Halden Arbeiderblad ungefär dubbelt så stor andel huvudsakligen positiva texter som de övriga fem tidningarna. Och med tanke på att Halden Arbeiderblads texter utgör 74 procent av de norska texterna så är det möjligt att det som ser ut som en skillnad mellan länderna egentligen är en skillnad inom ett land.

Ser man dessutom till det absoluta antalet kritiska texter så är de lika många i gruppen svenska som i gruppen norska tidningar. I båda grupperna var antalet huvudsakligen kritiska texter 38 stycken.

Så svaret på frågan om vilket lands press som varit mest kritisk är att det beror på hur man ser det.

7.5 Vad fick positiv press och vad fick negativ?

Om man begränsar sig till de tema där det ingår ett någorlunda stort antal texter, minst 20, så var det tema som fick mest kritiska texter temat kommunikationer. Det absoluta flertalet av dessa kritiska texter, som huvudsakligen var svenska, var vinklade på vägavgifter. 75 av de 16 texterna om vägavgifter var kritiska, fyra var neutrala.

Den största temakategorin, ”broprojektet som byggverksamhet”, fick blandad positiv, neutral och kritisk uppmärksamhet. De positiva texterna var flest, 39 procent, följt av de kritiska med 33 procent och de neutrala med 28 procent.

Inom temakategorin ”broprojektet som byggverksamhet” var det vinkeln på säkerhet som fick mest kritisk uppmärksamhet. 26 texter ägnades åt denna vinkel, 96 procent var huvudsakligen kritiska. Kritisk uppmärksamhet fick också vinkeln entreprenörsfrågor som huvudsakligen handlade om tullsvårigheter. 61 procent av de 13 texterna var huvudsakligen kritiska. Positiv uppmärksamhet fick bron design och konstruktion. Av de 17 texterna med den vinkeln var 71 procent positiva. Också den största kategorin, byggets framåtskridande, fick en positiv behandling. 53 procent av texterna var positiva.

7.6 Vilken typ av texter skrev de?

I undersökningen ingick också en granskning av om det finns skillnader i hur de norska och svenska tidningarna använder sig av texttyperna artikel, reportage eller notis. Någon skillnad mellan ländernas tidningar kunde inte konstateras.

7.7 Hypotesen

I undersökningen testades också en hypotes. Hypotesen var att det skulle finnas skillnader i kritisk nivå mellan länderna. Sådana fanns också men då det visade sig att skillnaderna inom ett av länderna var större än skillnaderna mellan länderna så faller hypotesen.

Det går alltså inte att med stöd av denna undersökning uttala sig i generellt om den kritiska nivån i norsk och svensk press.

7.8 Resultatdiskussion

I det här avsnittet ska vi resonera kring varför det blev som det blev. Det vill säga vilka av de faktorer som vi beskrev i kapitel två, tre och fyra kan ha påverkat resultaten? Vi börjar med en fråga om volym.

7.8.1 Varför skrev norska tidningar mest

De tre norska tidningarna skrev betydligt fler texter än de svenska om broprojektet. Undersökningen innehåller 122 norska texter mot 86 svenska. Mest av alla skrev Halden Arbeiderblad. Dess 91 texter är fler än vad samtliga tre svenska tidningar orkade med.

Varför blev det så?

Det går inte att definitivt säga varför det blev så. Men en sak som tydligt skiljer ut Halden Arbeiderblad från övriga tidningar i undersökningen är dess närhet till byggarbetsplatsen. Den närheten betyder minst tre saker.

1. Det som sker på byggarbetsplatsen sker inom tidningens dagliga och normala bevakningsområde.
2. Det färdiga bygget kommer att ha större betydelse för Haldens Arbeiderblads läsare än för övriga tidningars läsare.
3. Det är billigare för Halden Arbeiderblad att åka till byggarbetsplatsen.

De två första punkterna kan sägas svara väl mot Lippmanns krav på nyheter att de ska kunna skapa identifikation och därmed väcka känslor. De stämmer också väl med Prakkes närhet i rummet och kulturen, och Hvitfelts korta avstånd i geografien och kulturen. Närhet i geografien eftersom bygget är något som läsarna kan följa då de tar sig en tur med bilen, och kulturell närhet eftersom över 80 procent av bilarna som idag trafikerar bron är norska och det är rimligt att anta att många av dem hör hemma i Halden. (Hörman Arntsen 2000)

Den tredje punkten stämmer väl överens med Sigurd Allerns ekonomiskt präglade nyhetsvärderingskriterier om kostnadernas betydelse för nyhetsvärderingen. (Allern 2001)

Den dominans som Halden Arbeiderblads texter har i undersökningen kan alltså, menar jag, förklaras med gängse nyhetsvärderingskriterier.

7.8.2 Lokalpatrioterna

Halden Arbeiderblads sätt att avvika både från de svenska och de norska undersökta tidningarna ger utrymme för en tolkning till.

Den stora skillnaden i uppmärksamhet som broprojektet åtnjöt där till skillnad mot den betydligt blygsammare bevakningen i Fredrikstad Blad, bara några mil bort, tyder på att den lokala tendensen är tydligare och viktigare i norsk press än i svensk. Därmed inte sagt att den är oviktig i svensk press men den norska tidningsstrukturen med minst en tidning i varje kommun gör att den blir tydligare där. (jmf Allern i kapitel 2.4)

7.8.3 Varför skrev de så lika?

Som vi tidigare sett så var de norska och svenska tidningarna väldigt lika när det gällde vilken del av bron de skrev om, vilket tema de hade för det berättandet och med vilken vinkel berättandet utgick ifrån. De var också påfallande lika när det gällde vilken typ av aktör som fick synas i texterna och hur de fördelade berättandet på artiklar, reportage och notiser.

Hur ska man förstå de resultaten?

Jag tror att man ska förstå dem i ljuset av nyheter som konstruerad verklighet. Om vi drar oss till minnes Gaye Tuchmans beskrivning av hur nyhetsorganisationerna sätter sin prägel på vad som blir del av den konstruerade verkligheten så kan där finnas ledtrådar för att tolka resultaten. (Om minnet sviker så återvänd till kapitel tre.) Tuchman nämner bland annat hur nyhetsorganisationerna spänner ett nät över den verklighet de ska bevaka. Det som omfattas av nätet har lättare att bli nyheter. Tänker vi i de banorna så kan man säga att de norska och svenska tidningarna har spunnit sina nät på likartat sätt. Ett tecken på det är att deras val av aktörer är så likartade. Likheter i vilka aktörer som kommer till tals i texterna tyder också på att de norska och svenska redaktörerna har ett likartat förhållande till sina källor och att de tenderar att värdera dem på likartat sätt.

Likheter i nyhetsnätets design får i sin tur konsekvensen att innehållet också tenderar att bli likartat eftersom man letar nyheter på likartat sätt.

Så svaret på varför de norska och svenska tidningarna varit så lika i sin broprojektsbevakning är att de konstruerar verkligheten efter ungefär samma mallar och det sin tur antyder att svensk och norsk massmedier är del av en större massmedial kultur – förslagsvis en västlig sådan.

7.8.4 Olika kritiska tidningar?

Det går att läsa resultaten om kritisk tendens i norsk respektive svensk broprojektsrapportering på olika sätt.

Ett sätt är att konstatera att andelen huvudsakligen kritiska texter är större i de svenska än i de norska tidningarna. Det är en korrekt tolkning och skillnaden på nationsbasis är signifikant. Men just den tolkningen är svår att förklara eftersom fem av de undersökta tidningarna har ungefär samma andel kritiska texter. Den enda som avviker är Halden Arbeiderblad som har en mycket lägre kritisk nivå än övriga tidningar. Det är rimligt att säga att skillnaden inte ska ses som en skillnad mellan länders tidningar utan som en skillnad mellan tidningar med olika avstånd till fenomenet som beskrivs.

Väljer man den förklaringsmodellen så hamnar man åter i nyhetsvärderingskriterierna. Återigen är närhet i rummet nyckel.

Eftersom Haldens Arbeiderblad har närmare till projektet så är det rimligt att anta att dess läsare också är de som kommer ha mest glädje av projektets fördelar. Därmed så kommer projektet att omfattas av den lokalpatriotiska omsorg som framkom i undersökningen där fyra norska och svenska redaktörer läste varandras tidningar. (Høst & Severinsson 1998:6, 9) Och ju närmare det färdiga projektet läsarna finns desto större glädje kan de antas ha av det och desto större blir den lokalpatriotiska omsorg som redaktionen visar projektet. Denna lokalpatriotiska omsorg har dock inte bara spårats i den nyss refererade undersökningen. Från svenskt

håll har det konstaterats att centrala funktioner viktiga för bygden omfattas av redaktionellt fredade zoner. (Asp, Johansson & Larsson 1993:215) och eftersom denna undersökning visat på stora likheter mellan svensk och norsk press så kan det antas att det också gäller i Norge.

Närhet i rummet kan också påverka andelen texter med kritisk tendens på ett annat sätt. Eftersom det är dyrare för mer avlägsen press att bevaka projektet och det krävs mer för att få identifikation med det som beskrivs så höjs tröskeln för vad man kan berätta om. Därmed får andra nyhetsvärderingskriterier större tyngd i mer avlägsna redaktioners nyhetsurval.

Bland de andra nyhetskriterierna finns bland andra sensationer, oväntade händelser och negativa inslag. Åtminstone de texter som valts för sina negativa inslag har kodats som kritiska i denna undersökning. Därmed kan man säga att till en del är de övriga tidningarnas mer kritiska tendens en funktion av avståndet – ökat avstånd ger andra nyhetsvärderingskriterier, än närhet, större tyngd.

Ett exempel på att ett sådant nyhetsvärderingskriterium fått genomslag är texterna om vägavgifter. Vägavgifter är ovanliga (alltså sensationella) i Sverige och vanliga i Norge. Svenska tidningar skrev också mer om vägavgifter än de norska. Och huvudtendens i de texterna var kritisk.

Det går naturligtvis att hålla fast vid att skillnaden i kritisk tendens beror på faktiska skillnader i hur norska och svenska journalister ser på den roll de spelar i samhället. Men då får man problem. Rent allmänt verkar det som att de kulturella skillnaderna är små emellan Sverige och Norge så varför skulle journalister avvika?

Det andra problemet finns i denna undersökning. När det gäller broprojektet så har svenska och norska journalister i stort sett beskrivit broprojektet på samma sätt, med samma vinklar och med samma huvudaktörer. De använder den journalistiska verktygslådan med artiklar, reportage och notiser på samma sätt. Varför skulle de avvika i kritisk tendens?

Min tolkning är att skillnaderna i kritisk tendens ska sökas i nyhetsvärderingskriterierna, främst i kriteriet kulturell och geografisk närhet. Om man skulle konstruera ett artikelbaserat index för geografisk närhet skulle det, beroende på Halden Arbeiderblads stora andel av texterna, visa på en större geografisk närhet för de norska texterna.

Man kan trolla bort skillnaden i kritisk tendens mellan de norska och svenska tidningarna genom att räkna antalet huvudsakligen kritiska tidningar i absoluta tal. Då blir det 38 stycken på var sida fjorden. Tyvärr är det inte undersökt här, men en begåvad gissning är att om likheten är något annat än en ren slump så beror det på att de kritiska texterna utlöst av en faktiska händelse. Något har skett på bygget, någon har uttalat kritik eller liknande – därav det lika antalet.

Och när man diskuterar den kritiska tendens så bör man komma ihåg att här den mätt som andel av antal artiklar. Det måttet säger ingenting om hur allvarlig kritiken är vare sig för enskilda artiklar eller enskilda ämnen, teman et cetera. Det är alltså möjligt att kritiken i något av ländernas tidningar skulle kunna vara allvarligare. Det är dock inte undersökt här.

Vi har redan som hastigast berört aktörer och artikeltyper. Undersökningen visar att de norska och svenska tidningarna använt sig av artikeltyper på i stort sett samma sätt och låtit samma typ av aktörer dominera. Det tyder på att den norska och svenska pressen arbetar i samma

tradition. Några skillnader i kultur på den publicistiska nivån har inte kunnat beläggas i undersökningen. Här ska man dock komma ihåg att inga av de norska tidningarna var av det slag som det finns gott om i Norge men som är ovanliga i Sverige – ingen lokal norsk fådagartidning ingick. Därför kan man inte utesluta att journalistiken och nyhetsvärderingen i dessa kan vara annorlunda än i svenska tidningar.

7.8.5 Teman som saknades

Inte en enda text i undersökningen handlade om broprojektets påverkan på naturmiljön eller om vem som fick i uppdrag att utföra de olika byggprojekten. Texter om alternativa dragningar av vägen sakades också. Texter om eventuella konflikter på grund av olika vägdragningar fanns inte heller med.

Det tyder på att om sådana texter har publicerats så har det skett före undersökningsperioden. Det är en trolig förklaring eftersom undersökningsperioden startar strax före de första sprängsalvorna ljud över Idefjorden. Då var alla frågor om var vägen skulle dras och hur det påverkade omgivningen redan avhandlade.

Det hade därför varit bra med en längre undersökningsperiod. Dock fanns det inte, när frånvaron av dessa texter uppmärksammades, möjlighet att utsträcka undersökningen så långt tillbaka i tiden att dessa teman med säkerhet skulle infångas.

7.8.6 Kan man ha någon nytta av denna undersökning?

Jag kan tänka mig två grupper som kan ha glädje av undersökningen. Den ena är tidningsredaktörer som kämpar med vikande upplagor, och den andra är företag eller organisationer som har eller funderar på att ha verksamhet i Norge.

För tidningsredaktörerna består nyttan i att kunna konstatera att det troligen inte är bristerna i den egna journalistiken som gör att det går så illa för den egna tidningen, när det går så bra för liknande norska. Undersökningen tyder på att det knappast finns skillnader i journalistiskt förhållningssätt mellan svensk och norsk press. Så den bekymrade redaktören får söka svaret på annat håll. Förslagsvis i den norska tidningsstrukturen. Möjligen finns där något att lära.

Den andra gruppen kan ha nytta av undersökningens konstaterande att nyhetsvärderingskriteriet ”närhet” har så stor betydelse i norsk press. Det är inte många mil mellan Fredrikstad och Halden men skillnaden i texter är stor. Så vill man ha den norska pressens uppmärksamhet så gäller det att hitta lokala kopplingar. Och helst en lokal koppling för varje by där det finns en tidning – och det gör det i de flesta norska kommuner. Ett exempel på den lokala kopplingen betydelse är det stora reportage som Halden Arbeiderblad ägnade åt att broprojektet utsett en ny informatör. Hon kommer nämligen från Halden. (Rennestraum 2003)

Det exemplet kan tjäna som vägledning för hur man kan agera för att få den norska pressens uppmärksamhet: Odlå den lokala profilen. Anställ folk från så många olika orter som möjligt – och tala om det. Alternativt skapa andra typer av lokala kopplingar, exempelvis återförsäljare, underleverantörer et cetera – och tala om det.

Detta gäller i de fall man vill ha uppmärksamhet i pressen. Omvänt gäller då att om man helst inte vill ha uppmärksamhet och i de fall uppmärksamhet ändå förekommer så får man vara beredd på att texter kan dyka upp i varje lokal tidning som kan hitta en koppling till den verksamhet man bedriver. Det innebär att man måste lägga ner tid på att hålla koll på innehållet i flera lokala tidningar. Och att man måste avsätta resurser till det.

Det innebär också, i både de fall där man vill ha uppmärksamhet och i de fall man helst inte vill ha uppmärksamhet, att man får vara beredd på att fler av verksamhetens personal-kategorier kan komma att få massmedial uppmärksamhet i Norge än i Sverige. Man kan bli tvungen att utöka skaran som på något sätt utbildas i massmediekontakter.

7.8.7 Mer forskning?

Denna undersöknings grepp för att leta efter skillnader mellan norsk och svensk press var inte så dumt; att jämföra texter kring ett tema som rimligen bör vara lika, eller likartat, oavsett om det är norska eller svenska ögon som granskar det. Felet med broprojektet är att det är för litet räknat i antal texter. Vill man studera innehållsskillnader så får man välja ett större område eller satsa på en mer allmänt hållen studie med fler ämnen.

En sådan möjlighet är att använda sig av Nyhetsverdier, alltså Sigurd Allerns studie av innehållet i tio norska tidningar från 2001. Om man gör ett urval av tidningar som motsvarar det Sigurd Allern gjorde i Norge, och dessutom använder hans kodschema, så kan resultaten från de båda studierna jämföras. Hade den studien funnit så hade denna undersöknings kapitel fyra blivit både lättare att skriva, lättare att läsa och innehållit intressantare funderingar.

7.8.8 Slutord

Så här i jubileumstider för unionsupplösningar så kan man konstatera att trots att 100 år förflutit så verkar brödrafolken vara ganska så lika. Åtminstone kan man konstatera att vad gott Norge än vann på att lösa upp unionen så var det inte en press som är väsenskiild från den svenska.

Referenslista

- Aftenposten. Informasjon. [elektronisk] Tillgänglig på:
<<http://www.aftenposten.no/informasjon/ansatte/article672666.ece>>
[2005-05-01]
- Asp, Kent, Johansson, Bengt & Larsson, Lars-Åke (1997) *Nära Nyheter*. Göteborg: JMG
- Aviskatalogen. Fylke& kortliste. [elektronisk] Tillgänglig på:
<http://www.aviskatalogen.no/index.asp?section=utgave&item=velg_fylke&kortliste=350>
[2005-05-01]
- Allern, Sigurd (2001) *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. Fredrikstad: IJ-forlaget
- Bohusläningen. Om oss. [elektronisk] Tillgänglig på:
<http://www.bohuslaningen.se/om_oss.php?avdelning_1=105&avdelning_2=117>
[2005-05-01]
- Djerf-Pierre, Monika & Lennart Weibull (2001) *Spegla, granska, tolka. Aktualitetsjournalistik i svensk radio och TV under 1900-talet*. Stockholm: Bokförlaget Prisma
- Eide, Martin (2001) Journalistisk makt. Et oppslag. I Eide, Martin (red) *Til dagsorden, Journalistikk, makt og demokrati*. Trondheim: Gyldendal Akademisk.
- Ehn, Billy, Frykman, Jonas & Löfgren, Orvar (1995) *Försvenskningen av Sverige*. Stockholm: Natur och Kultur
- Ekecrantz, Jan & Olsson, Tom (1997) *Det redigerade samhället*. Stockholm: Carlssons Bokförlag
- Esaiasson, Peter et al (2003) *Metodpraktikan*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Galtung, Johan & Ruge, Mari (1973) Structuring and selecting news. I Cohen, Stanley & Jock Young (red) *The Manufacture of News: Deviance, Social problems and the Mass Media*. London: Constable
- Golding, Peter & Philip Elliot (1979) *Making the News*. New York: Longman
- Gustafsson, Karl Erik (1996) *Dagspressen i Norden*. Lund: Studentlitteratur
- Gustafsson, Karl Erik (2001) Nordisk lantsortspress i ett europeiskt perspektiv. I Gustafsson, Karl Erik (red) (2001) *Nordisk lantsortspress på 1990-talet*. Göteborg: Informations- och massmediegruppen. Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.
- Göteborgs-Posten. Information.[elektronisk] Tillgänglig på:
<<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=721&a=204198>> [2005-05-01]

- Hadenius, Stig & Weibull, Lennart (2003) *Massmedier. En bok om press radio & TV*. 8:e omarbetade upplagan. Stockholm: Albert Bonniers Förlag
- Hansen, Anders et al (1998) *Mass Communication Research Methods*. New York: Palgrave
- Hartman, Jan (1998) *Vetenskapligt tänkande. Från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur
- Hörman Arntsen, Thomas (2002) 'Sex av ti reiser for å handle i Sverige'. *Fredrikstad Blad*. 11 augusti.
- Høst, Sigurd (1998) *Daglig mediebruk*. Oslo: Pax forlag A/S
- Høst, Sigurd & Ronny Severinsson (1997) *Avisstrukturen i Norge och Sverige*. Arbetsrapport nr 1 från projektet Norsk-svensk dagspressutveckling. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, arbetsrapport nr 77
- Høst, Sigurd & Ronny Severinsson (red) (2001) *Lokalpressen i Norge och Sverige – en sammenlikning*. I Gustafsson, Karl Erik (red) (2001) *Nordisk landsortspress på 1990-talet*. Göteborg: Informations- och massmediegruppen. Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.
- Hvitfelt, Håkan (1985) *På första sidan*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar
- KAK Bilatlas, Sverige* (2000) Stockholm: Liber Kartor
- Johansen, Anders (2001) Enkeltpersoner og kollektivpersoner. I Eide, Martin (red) *Til dagsorden, Journalistikk, makt og demokrati*. Trondheim: Gyldendal Akademisk.
- Kvitnes, Øivind (2003) '812 lastebiler i døgnet'. *Halden Arbeiderblad*. 14 februari.
- Lippmann, Walter (1965) *Public Opinion*. New York: Free Press
- Massmedia 1997 (1996) Stockholm: Rabén Prisma, Svenska Journalistförbundet.
- Melin, Margareta (1991) Journalisters syn på sin yrkesroll. I Weibull, Lennart (red) *Svenska Journalister. Ett grupporträtt*. Stockholm: Tidens förlag
- Nilsson, Åsa et al (2000) Reporting Radiation and Other Risk Issues in Norwegian and Swedish Newspapers. I *Nordicom Review* 21 (1): 33-49
- Nilsson, Åsa & Ronny Severinsson med Ingela Wadbring & Lennart Weibull (2001) *Trender och traditioner i svensk morgonpress 1987–1999*. Göteborg: Dagspresskollegiet, JMG. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs Universitet
- Patterson, Thomas, E. (1998) Political Roles of the Journalist. I Graber, Doris, Denis McQuail & Pippa Norris (red) *The Politics of News. The News of Politics*. Washington D.C.: Congressional Quarterly Press Inc.
- Prakke, Henk (1969) *Kommunikation der Gesellschaft*. Münster: Verlag Regensberg Münster

Renneström, Kåre (2003) *Halden Arbeiderblad*. 29 oktober

Severinsson, Ronny (1998) *Lokalt innehåll i norska och svenska tidningar. Fyra redaktörer läser varandras tidningar*. Arbetsrapport nr 2 från projektet Norsk-svensk dagspressutveckling. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, arbetsrapport nr 84

Shoemaker, Pamela J. & Reese, Stephen D. (1996) *Mediating the Message. Theories of Influences on Mass Media Content*. (Andra upplagan) New York: Longman

Skretting et al (1994) Reporting on Drugs in Nordic newspapers. I *Nordisk Alkoholtidskrift* Vol. 11, English supplement s. 35–42

Spelregler för press radio tv [elektronisk] Tillgänglig på:
<http://www.sjf.se/portal/page?_pageid=53,38437&_dad=portal&_schema=PORTAL>
2005-05-19

Svedberg, Helen & Weibull, Lennart (1994) *Sjukvårdspolitik och opinionsbildning*. Stockholm: Svenskt informationscenter

Tidningsstatistik. Dagspressupplagor. [elektronisk] Tillgänglig på:
<http://www.ts.se/TSTNet/Home/pdf/upplagestatistik/upplagordagspress2005_02_25.pdf>
[2005-05-01]

Westerståhl, Jörgen & Johansson, Folke (1985) *Bilden av Sverige*. Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och samhälle

Vägverket (2005a) *Ett gränslöstsamarbete*. [elektronisk] Tillgänglig på:
<http://www.vv.se/filer/15441/1%20%20Bakgrund%20...1%20projektet%20S.pdf>
[2005-04-10]

Vägverket (2005b) *Projektet genomförs med miljöhänsyn*. [elektronisk] Tillgänglig på:
<http://www.vv.se/filer/15441/5%20%20Natur%20mil...%20&%20resurser%20S.pdf>
[2005-04-10]

Vägverket (2005c) *En säkrare förbindelse*. [elektronisk] Tillgänglig på:
http://www.vv.se/filer/15441/Broschy_Sv040510_72.PDF. [2005-04-10]

Vær varsom-plakaten. [Elektronisk] Tillgänglig på: <<http://www.presse.no/varsom.asp>>
2005-05-19

Tuchman, Gaye (1978) *Making News – a Study in the Construction of Reality*. New York: Free Press

Østgaard, Einar (1969) *Nyhetsvärdering*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Bilagor

Bilaga 1 Material och metod

I det här bilagan ska vi titta på vilken metod som använts, vilka avvägningar som gjorts, vad som styrts kodningen, vad som undersökts, vilken form undersökningsmaterialet haft och vilka svårigheter och överväganden som dykt upp under arbetets gång.

En beskrivning av arbetsgången och kontroller för att säkra kvaliteten i arbetet ska också gå att hitta här.

1. 1 Material – val av tidningar

Materialet i undersökningen är nyhetstexter från tre svenska och tre norska tidningar. En tidning på vardera gränsen är storstadstidning. Dessa är Göteborgs-Posten utgiven i Göteborg och Aftenposten utgiven i Oslo. Lokalpressen representeras i Sverige av Bohuslänningen, utgiven i Uddevalla, och Strömstads Tidning, utgiven i Strömstad. Den norska lokalpressen representeras av Halden Arbeiderblad, utgiven i Halden, och Fredrikstad Blad, utgiven i Fredrikstad.

Valet av tidningar har skett efter i huvudsak två principer. Lokalpressen har valts för sin närhet till broprojektet. Storstadspressen är med för att ge bredd i urvalet. Dock har den dessutom valts för sin närhet till projektet. Oslo och Göteborg är de storstäder som geografiskt ligger närmast broprojektet och de utvalda tidningarna är de dominerande morgontidningarna i respektive stad.

När det gäller valet av de två svenska lokaltidningarna så var det en okomplicerad affär. I norra Bohuslän är Bohuslänningen och Strömstads Tidning de enda som utkommer. På den norska sidan är det lite annorlunda. I området finns flera lokaltidningar med flerdagarsutgivning. Att dessa inte är med beror på två saker. Dels en begränsning av antalet tidningar – antalet som skulle hinnas med bedömdes vara begränsat och en balans i antalet tidningar på varje sida fjorden sågs som en vettig princip, och dels för att företrädare för tidningar lite längre från fjorden uppgav att de inte skrivit särskilt mycket om broprojektet. Det sistnämnda gäller Sarpsborgs Arbeiderblad. Det tyder på att det inte varit särskilt meningsfullt att utöka gruppen av undersökta tidningar.

1.2 Analysenheter

För undersökningen har jag haft tillgång till materialet på lite olika sätt. Till största delen beror det på att jag bedömde att jag tidsmässigt inte skulle hinna att besöka sex olika tidningar och bläddra i deras tidningslägg för att leta efter texter om Svinesundsbroprojektet.

I de fall tidningarna har haft tillgång till elektroniskt textarkiv har de själva sökt i arkivet på "Svinesundsbron" samt "Svinesundsbroen" eller "Svinesundsbroa" i Norge. De här därefter printat och sänt mig artikelmaterialet. Detta gäller för Bohuslänningen och Aftenposten. För Fredrikstad Blad var metoden sådan att jag själv gick in i tidningens nätarkiv och sökte på "Svinesundsbroen" eller "Svinesundsbroa". Det var tidningen själv som föreslog en sådan arbetsordning.

Texterna ur GP har hämtats från Mediarkivet efter sökning på "Svinesundsbron".

Haldens Arbeiderblad och Strömstads Tidning har jag emellertid besökt och kodat direkt ur tidningsläggen. Detta för att tidningarna sade sig sakna sökbara textarkiv.

För att komma med i studien måste en artikel handla om Svinesundsbroprojektet med dess nya motorvägar, påfarter och betalstationer, eller dess konsekvenser. Detta måste också vara huvudtemat i texten. Texter där invigningen nämns som del av 100-årsfirandet av unionsupp-lösningen har inte kommit med. Inte heller rena avskrifter av programmet för invigningen.

Dessutom har studien begränsats till nyhets och reportagetexter. Debatt, ledare och insändar-texter har utgått. Dels för att jag ansett att det varit mer givande att studera just hur journalis-ter valt att beskriva projektet och dels för att jag på grund av att tidningarnas arkiv inte i alla fall inte omfattat debatt och insändarmaterial. Åtminstone inte på ett sådant sätt att jag för denna studie har kunnat få tillgång till dem.

Totalt gav detta 229 artiklar varav 21 stycken sållades bort då de inte handlade om broprojek-tet eller dess konsekvenser. Återstod 208 artiklar fördelade så här:

Tidning	Antal
Göteborgs-Posten	15
Bohusläningen	27
Strömstads Tidning	44
Halden Arbeiderblad	91
Fredrikstad Blad	21
Aftenposten	10

Att jag haft tillgång till materialet på olika sätt innebär att kontrollen över fullständigheten i materialet varierar. I de fall jag besökt tidningarnas arkiv och kodat på plats så har jag också genom att bläddra långsamt kunnat vara ganska säker på att inte missa alltför många texter.

När det gäller dem där andra sökt i arkiv och printat åt mig så beror fullständigheten på hur bra deras arkiv är och på hur duktiga dessa andra är på att söka i dem. Ett mindre test av dessa egenskaper gjordes för det material jag fick från Bohusläningen. Där kontrollerade jag det material jag fick från dem med tidningar på biblioteket i Uddevalla. Under den månad jag kontrollerade hittade jag inga texter som jag inte fått som kopior.

När det gäller de texter jag själv har hämta via Internet så beror fullständigheten dels på min förmåga att söka och dels på hur fullständigt nätarkivet är. Det har jag inte haft möjlighet att testa.

Vad betyder detta för undersökningen? Det finns en viss osäkerhet huruvida samtliga analys-enheter som borde vara med är det. Den krymper lite eftersom testet av Bohusläningen gräv-ning i arkivet tyder på att arkivpersonal är duktig och lämnar bra resultat. Det är bra för un-dersökningen.

En positiv faktor för undersökningen, som ju syftar till att se skillnader mellan norsk och svensk press, är att det finns en slags balans mellan länderna på osäkerheten. Det är både en svensk och en norsk tidning där jag haft möjlighet att själv gräva i tidningens lägg. För både en svensk och en norsk tidning har jag fått texterna skickade till mig och för både en svensk och en norsk tidning har jag sökt på nätet. Det talar för att eventuellt bortfall bör se likartat ut och därför troligen inte påverka relationerna mellan texter av olika typ i respektive land.

Ytterligare en sak som kan tala till undersökningens fördel är, att om man utgår från de som sökt i arkiv åt mig inte medvetet försökt sabotera min underökning genom att sålla bort texter med visst innehåll och att de som lägger upp arkiv på Internet inte medvetet försökt skapa en falsk bild av tidningens innehåll, så har de gjort så gott de kunnat. Eventuellt bortfall har därmed inte skett medvetet. Bortfallet är då mer eller mindre slumpmässigt vilket reducerar bortfallets möjlighet att väsentligt förändra resultatet av undersökningen.

Kontrollen av resultatet av Bohusläningens sökning tyder också på att ingen medvetet försök presentera en felaktig bild av sin tidnings texter.

1. 3 Metoden

Metoden som använts är en kvantitativ innehållsanalys. Det vill säga att man räknar frekvenser av definierade företeelser. (Jmf. Hansen et al 1998: 91 – 129)

Valet av den metoden var inte särskilt komplicerat. Kunden ville veta vad som skrivits om bron. Man var vidare nyfiken på om något av ländernas press varit mer kritisk. Kombinerar man det med att man också vill veta vad något av ländernas press varit mest kritisk till så hamnar man nästan oundvikligen i en kvantitativ innehållsanalys. Jag kan inte se något alternativ.

Däremot kunde man tänka sig varianter. Dels så kunde man låta analysenheten vara argument eller påståenden. Det hade gjort att antalet analysenheter blivit flera och möjligen till att fler korstabuleringar kunde nått signifikans. Trots det valde jag bort det. Ett skäl till det var att i de förväntat många neutrala artiklarna så består påståenden av utsagor om när bron är klar eller liknande. Vissa av dem kan förväntas vara på mycket detaljerad nivå. Därmed menar jag att det man vinner i mängd, och eventuell precision, förlorar man i relevans. Det är inte så intressant att veta att norsk press skrev om brons längd, låt oss säga, tolv gånger medan den svenska bara skrev sju. Dessutom så finns det ett brukarperspektiv i undersökningen. Ett perspektiv som kan säga nåt om vilken bild mediebevakningen gav. Då blir analysenheten artikel bättre eftersom den säger nåt om hur ofta pressen var övergripande positiv eller kritisk.

Man kan ju tänka sig att köra båda samtidigt. Men då hade jag inte hunnit klart.

Ännu en variant hade varit att på något sätt försöka gradera graden av kritik i de kritiska texterna och graden av positivitet i de positiva. Fast den möjligheten stod inte öppen här eftersom man för att kunna göra en sådan gradring nog måste känna till vad texterna handlar om. Och då jag inte hade tillgång till en stor del av materialet utom då jag var på plats i respektive tidningshus hade jag inte kunnat utarbeta en sådan gradskala.

Den andra varianten hade varit att mäta textmassa istället för antal artiklar. Det hade varit en bra metod. Med facit i hand kanske till och med genomförbar. Den ströks dock av risk för svårighet att få tillgång till materialet. Till en början var det osäkert om eller hur jag skulle få tillgång till vissa tidningars texter. Så som materialet nu var tillgängligt skulle jag behövt räkna om en rad artiklar för att få fram en standardiserad längd.

Åter till hur den här undersökningen har genomförts.

I de här undersökningen har i huvudsak sex typer företeelser undersökts. Dessa är ämnen, tema, vinkel, aktör, tendens och artikeltyp.

Som ämne har här räknats vilken del av projektet som texten rör. Alltså om det rör bara själva bron, en motorvägsdel eller projektet som helhet. Tema motsvaras här av vad som är temat för texten. Exempel på tema är bron som byggverksamhet och dess konsekvenser för kommunikationer eller kulturmiljö. Vinkel motsvaras här av infallsvinkel för texten, Exempelvis kan en text om brobyggets framåtskridande ha vinkel säkerhet i bygget. Aktör är den som får uttala sig i texten. Finns det flera aktörer så är det den som huvudsakligen får komma till tals som räknas.

För artikeltyp undersöks frekvensen av artiklar, reportage och notiser i tidningarna.

De fem företeelser som hittills nämnts kan sägas utgör basen för den del av undersökningen som syftar till att se sådana skillnader i innehållet som kan sägs utgöra svar på frågan ”Vad står det i tidningen?” Syftet med dessa är alltså att beskriva tidningens konkreta innehåll.

Om företeelserna hittills syftat på att svara på frågan om vad tidningen innehåller så ska tendensvariabeln svara på frågan ”Hur skriver de i tidningen?” Det täcker dock inte alla tänkbara svar på den frågan. Här är vi bara intresserade av att mäta kritisk hållning för att se om det finns några skillnader vad gäller den aspekten i rapporteringen om broprojektet.

En poäng med att både koda för tendens, ämne och tema är att man förutom att kunna säga vad texterna handlat om också kan säga vad de texter som är mest eller minst kritiska handlar om.

1.3.1 Variablerna

Kodschemats tillkomst kan beskrivas som en flerstegsraket. Först funderade jag och handledare utifrån uppsatsens syfte vad som kunde vara bra. Därefter utgick jag ifrån syftet och frågeställningar för att försöka täcka in dem med bra variabler. Därefter provkodades en mindre del av materialet, cirka 20 procent av artiklarna, varefter nya variabelvärden tillfogades för att minska andelen ”övrig...” och okodbart. Därefter fick den externa handledare kommentera.

En del av variablerna är enkla att beskriva och definiera för kodning. Det gäller exempelvis datum och tidning. När det gäller löpnummer fick jag, på grund av att texterna var tillgängliga på så olika sätt använda olika principer. När det gällde de texter jag kodade direkt ur tidningarnas lägg så var det, i det fall det fanns flera artiklar per dag, strikt läsordning som gällde – först räknat uppifrån vänstra hörnet fick också komma först i numreringen. I det material som fanns att tillgå i printad form märktes texterna med löpnummer i samband med kodningen.

Variabel 4 avsåg att urskilja skillnader i vilken del av broprojektet som de enskilda tidningarna valt att skriva om. Därför syftar dess variabelvärden på de olika delarna av projektet. Exempelvis har själva bron variabelvärde tre medan en text som handlar om projektet i dess helhet har fyra. Variabel fyra är den som motsvarar företeelsen ämne som diskuterades ovan.

Variabel 5 motsvarar då tema. Alltså vilken aspekt på ämnet som texten huvudsakligen handlar om. Exempelvis ska variabeln fånga upp vilket tema texter om den själva bron har. Är det exempelvis naturmiljö, ekonomi eller byggverksamheten. Om texten handlar om hur den färdiga bron påverkar vattnet i Idefjorden så är temat naturmiljö. Gäller texten hur brobygget påverkar vattnet i Idefjorden så är temat broprojektet som byggnadsverksamhet. Det görs alltså i variabeln skillnad på färdig bro och själva byggprocessen.

Variabel 6 utgör då konkretiseringar av temat som fångas upp av variabel fem. Den gör det möjligt att se exempelvis vad det är som kritiseras i brons byggverksamhet. I den löpande texten refereras det som vinkel eller vinkel inom tema.

Variabel 7 handlar om artikeltyp och mäter om det finns någon skillnad i hur tidningar i på båda sidor om Idefjorden strukturerat materialet. Är det mest notiser eller långa reportage?

Variabel 8, tendens, är kanske den variabel som är knepigast att koda. Först och främst så kräver den tydligare definitioner än de ovan nämnda där namnet på variabelvärdet räcker för att avgöra kodningen. Grunden för kodningen kan sägas vara en tolkning av syftet med, eller anledningen för tidningen att skriva, texten. Nyckelordet är infallsvinkel. Vad är det som gör att man väljer att berätta om just detta?

Har infallsvinkeln varit att påtala brister, tveksamheter eller svårigheter i projektet eller dess konsekvenser, eller att rapportera om händelser med negativa konsekvenser för liv, hälsa och miljö så har textens syfte antagits vara kritiskt och kodats därefter under förutsättningen att det dominerat texten. Man har valt att ta beskriva något som är på ett icke önskvärt sätt. Det vill säga en kritisk infallsvinkel.

En text har kodats som positiv om den huvudsakligen innehåller uppgifter om att broprojektet, eller dess delar, innebär att det på något sätt blir bättre. Lättare framkomlighet, snabbare resor et cetera har bedömts som positiva texter. Det samma gäller för texter som poängterar att arbetet går oväntat bra, fort eller billigt samt uppskattande texter om brons design, arbetsmetodik, storlek och liknande. Det vill säga att man har valt att berätta om att saker är på ett önskvärt eller bättre än önskvärt sätt.

Mitt emellan dessa ytterligheter ligger de rapporterade neutrala texterna. De handlar om att något odramatisk och förväntat skett eller förväntas ske helt enligt planerna – som att en bropelare är klar och liknande. Och helt sakliga rapporteringar av fakta – ex bron är så eller så hög, lång, tung eller liknande. En sådan text kodas som neutral.

Det går naturligtvis att tänka sig mellanlägen mellan kritisk och positiv. Då uppvägs helt eller delvis de kritiska eller positiva utsagorna av sina motsatser. Dessa texter kodas, om det kritiska överväger, som kritisk med balansering och, om det positiva överväger, som positiv med balansering. Det finns en poäng med att urskilja dessa texter. Det är ju tänkbart att nyhetsrapporteringen kan innehålla lika mycket kritiska som positiva utsagor även om utgångspunkten för varje enskild text var att ta upp ett kritiskt tema. Att inte ta upp mellanlägena gör att man riskerar att missa dessa utsagor som balanserar ursprungsgången i texten.

En kodning efter sådana definitioner blir naturligtvis ingen exakt vetenskap. Det handlar om tolkningar. För att höja kvaliteten i kodningen har variabel 8 för en del av materialet kodats i en trestegsraket. Först en gång tillsammans med alla andra variabler. Efter två dagars vila från kodningen kodades den igen. De artiklar där den nya kodningen avvek från den ursprungliga lades åt sidan och kodades slutgiltigt dagen efter.

Tyvärr har den här trestegsraketen inte kunnat tillämpas på texterna från Strömstads Tidning och Halden Arbeiderblad. På texterna från dessa tidningar gjordes en omkodning av variabel 8 löpande i samband med att arbetet återupptogs efter pauser. Dock fanns inte utrymme för att koda om samtliga åttor. Ungefär 20 procent av åttorna kodades igen. Den första gruppen av omkodningar ledde till att kodningen ändrades i 12 fall. Dock bara mellan kategorierna posi-

tiv och neutral. Relationerna mellan de båda kategorierna ändrades dock inte. Lika många kodades om åt respektive håll.

När det gäller de artiklar som kodades på plats i tidningshusen så var ändringarna i kodning färre. Totalt ändrades kodningen för sju texter. Dock innefattade ändringarna alla kategorier. Och slutresultatet blev att kategorin positivt tillväxte knappt, 3 artiklar, på bekostnad av de andra kategorierna.

Variabel 9, aktör, handlar om att se om de finns skillnader i vika som får uttala sig i svensk respektive norsk press när det gäller projektet med Svinesundsbron.

Efter kodningen skrevs resultaten in i SPSS. Inskrivningen kontrollerades med motläsning.

1.3.2 Utvärdering av metod och material

Här ska jag resonera kring för och nackdelar med den metod och de material jag valt/haft att tillgå. Vi börjar med metoden.

Jag menar att valet av metod är rätt så rakt på sak. Undersökningens syfte var att beskriva vad som skrevs om broprojektet. I praktiken innebär det en sortering i olika högar: Så många texter ligger i kritiska högen om bron, så många i högen för... Och så vidare. Enkelt och rakt på sak. Man kan dock konstatera att när det gäller den kritiska tendensen hade man kunnat gå djupare och på något sätt graderat allvaret i kritiken. Nu är måttet på kritisk tendens rent kvantitativt. Att utvärdera respektive länders tidningars val med rangkorrelationsmättet Spearmans Rho känns som ett naturligt val. Att jämföra rangordningen är också rakt på sak (typ ”så hög är den här högen med texter jämfört med den där lilla”). Det ger en metod som är lätt att begripa tillsammans med ett vedertaget statistiskt mått på hur lika stora högarna är. Jag menar att det ger en tydlig bild.

Materialet är däremot lite av ett sorgebarn. För det första så har jag inte själv kunnat ta del av tidningarnas totala utbud. Det ger en viss osäkerhet i huruvida allt är med. Visserligen så kunde jag till en del testa fullständigheten i tidningarnas egna urval med gott resultat. Men en viss liten osäkerhet lever kvar.

För det andra har kodningen skett under väldigt olika omständigheter. För en del av materialet har kodning skett i hemmets lugna vrå med god tillgång till kaffe, godis och pauser. I andra fall har det skett under större tidspress i det utrymme tidningarna anvisat. I ett fall, Strömstads Tidning, var det anvisade utrymmet ett mysigt konferensrum, i det andra, Halden Arbeiderblad, var det ett trångt och unket och illaluktande källarutrymme. Hur dessa olikheter eventuellt har påverkat kodningen har jag inte kunnat testa. Nu var dock kodningen, utom för variabeln tendens, inte särskilt komplicerad så för flertalet variabler bör det inte göra någon skillnad. Möjligen kan variabel 8 (tendens) som innehåller mer av tolkning ha påverkats. Dock kan jag inte se att det skulle påverka i någon särskild riktning. Troligare då i så fall att påverkan skapat en lägre precision i de fall där förhållanden varit besvärliga. Rimligen bör precisionen slå åt olika håll så att för materialet som helhet bör den eventuella bristen på precision inte påverka så mycket.

Sammantaget kan man då säga att undersökningens resultat är mer pålitliga ju mer övergripande de är. (Samma effekt som det i vissa kategorier låga N-talet ger.) Så för resultat som gäller vad skrev tidningarna om är mer pålitliga än resultat som säger nåt om vad de skrev inom ett tema och vinkel med ett fåtal artiklar i.

Bilaga 2 Kodschema

Variabel 1

Löpnummer avseende kodad artikel (siffra)

Variabel 2

Datum. Datumform åå/mm/dd

Variabel 3 Tidning

- 1 Göteborgs Posten
- 2 Bohusläningen
- 3 Strömstads Tidning
- 4 Halden Arbeiderblad
- 5 Fredrikstad Blad
- 6 Aftenposten

Variabel 4 – Ämne i projektet

- 1 svensk motorvägsdel
- 2 Norsk motorvägsdel
- 3 Nya bron
- 4 Hela projektet
- 5 Gamla bron
- 9 Övrigt bron
- 99 Okodbart

Variabel 5 – Temakategori

- 1 Naturmiljö – påverkan och konsekvenser för natur, ekologisk, föroreningar av färdigt projekt.
- 2 Kulturmiljö – påverkan på boendemiljö, kulturbygd, inlösen av fastigheter, buller och andra störningar av färdigt projekt.
- 3 Ekonomi – konsekvenser för lokalt och nationellt näringsliv. Sysselsättning på nationell och lokal nivå.
- 4 Broprojektet som byggnadsverksamhet – texter som rör hur bygget planeras och utförs. Olika stadier i byggnationen, milstolpar och invigningar
- 5 Kommunikationer – konsekvenser för kommunikationer, köer, trafiksäkerhet, framkomlighet, avgifter,
- 6 Politik – all politisk debatt om brons tillkomst och utförande
- 7 Invigning – allt om invigningen. Dock ej bara programuppräknningar eller omnämnande i andra program.
- 9 Övriga kategorier
- 99 Okodbart

Variabel 6 – Vinkel. Specifikation inom kategorierna för variabel 5

- 1 Intrång i naturmiljö
- 2 Föroreningar i naturmiljö – utsläpp och liknande från färdigt projekt
- 3 Bullerstörningar i naturmiljö – buller från färdigt projekt
- 4 Påverkan på ekologi – ekologisk påverkan från färdigt projekt
- 5 Påverkan på miljöhistoria – ev. miljöhistorik som gått förlorad på projektets sträckning

9 Övrig miljöpåverkan

- 20 Intrång i kulturmiljö – inlösen av fastigheter, konflikt med rörelser eller friluftsliv o dyl
- 21 Förorening av kulturmiljö – som drabbar stads och landsbygdsmiljöer, rörelser eller friluftsliv
- 22 Buller i kulturmiljö – bullerstörningar som drabbar stads och landsbygdsmiljöer, rörelser, eller friluftsliv
- 23 Påverkan på kulturhistoria – fornminnen som skadas av broprojektet
- 24 Påverkan på boendekvalitet – påverkan av buller o föroreningar i bostäder.
- 29 Övrig påverkan på kulturmiljö

- 30 Import/export – påverkan på import och export mellan länder
- 31 Gränshandel och lokal handel– påverkan på handel i Bohuslän och Östfold
- 32 Sysselsättning (ej bygget av bron) – påverkan på arbetsmarknaden
- 33 Näringsliv – påverkan på förutsättningar för näringsliv
- 34 Turism- påverkan på områdets förutsättningar för turism
- 39 Övrig ekonomi

- 40 Säkerhet i bygget – avser säkerhet för människor i arbete på projektet och människor i dess närområde
- 41 Bemanning av bygget– avser vem som ska utföra arbetet.
- 42 Design/konstruktion – av broprojektets delar
- 43 Påverkan på mänsklig omgivningen under byggtiden – avser störningar från byggverksamhet
- 44 Påverkan på naturlig omgivningen under byggtiden– avser störningar från byggverksamhet
- 45 Byggekostnad– broprojektets prislapp och betalning av den
- 46 Entreprenörsfrågor – materialanskaffning, tullfrågor, kontrakt o liknande
- 47 Byggets framåtskridande– byggets flöde. ”Milstolpar”
- 49 Övrigt bygget

- 50 Trafikvolym- avser påverkan på trafikvolym av broprojektet
- 51 Trafiksäkerhet – avser restider och köer och säkerhet
- 52 Vägavgifter
- 53 Utbyggnadstakt E6- avser referenser till övrig E6 utbyggnad som huvudsak i projektartikel
- 59 Övrigt kommunikation

- 60 Resursallokering– avser hur samhället använder sina pengar
- 61 Bilism contra andra trafikslag– avser ev. konflikter mellan vägtransporter och andra transportslag
- 62 Politisk handläggning – politiskt agerande inför och under projektet
- 63 Myndighetshandläggning – myndighetsåtgärder rörande projektet
- 69 Övrigt politik

- 70 Program- avser programpunkter
- 71 Kostnad– kostnader och kostnadsfördelningar
- 72 Tidsutsträckning– tider och total längd för invigningsprogram
- 73 Publik och förhållanden för den– hur blir förhållanden för de som tar sig till invigningen
- 74 Transporter- transporter föranledda av invigningsfestligheterna
- 75 Miljöpåverkan– påverkan av festligheter på naturmiljö
- 76 Störningar– på mänsklig omgivning pga. invigningen

79 Övrigt invigningen

99 Okodbart

Variabel 7 –Artikeltyp

1 Artikel – har ingress

2 Reportage – ingress, längre text, minst tre bilder

3 Notiser– kort text, saknar bild och ingress

4 övrigt

99 Okodbart

Variabel 8 –Tendens

1 Positiv– tar upp, påpekar eller handlar om att saker och ting går bättre, fortare eller liknade. Eller påpekar positiva särdrag som störst, bäst eller liknade.

2 Positiv med balansering– huvudsakligen positiv men med kritiska inslag

3 Neutral- neutral framställning utan värdeord.

4 Kritisk med balansering– huvudsakligen kritisk men med positiva inslag

5 Kritisk –påpekar att nåt avviker negativt från plan, eller handlar om skador på liv, hälsa egendom. Framförda kritiska synpunkter.

99 Okodbart

Variabel 9 – Aktör

1 Myndighetsperson – ej representant för vägmyndighet

2 Politiker

3 Expert – ej knuten till vägmyndighet eller byggrepresentant

4 Byggrepresentant – knuten till de som utför bygget och vägmyndigheterna i Norge och i Sverige

5 Medborgare – person som inte representerar annan än sig själv

6 Övriga

7 Näringsliv – företrädare för näringslivet eller enskilda näringsidkare

8 Intresseorganisation – företrädare för sådan

9 Saknas

99 Okodbart

Bilaga 3 Tabell 19 Rapportering av radioaktiva risker

Tabellen kontruerad efter ”Table 2. Occurrence of alarming and/or Reassuring statements Together with Overall Message in Story, by Hazard Type ” i Nilson et al ’Reporting Radiation and Other Risk Issues in Norwegian and Swedish Newspapers’. (Nilsson et al 2000:39)

NORWAY Risk message	Air pollution	Chernobyl accident	Military use of nuclear technology	East Euro- pean nucle- ar plant	Domestic nuclear plant*	Nuclear waste	Chemical waste	Radiation from in- home radon gas	Total
Any alarming state- ment	73	87	95	73	0	61	69	91	78
Any reassuring statement	48	46	31	60	0	22	50	74	47
Overall alarming message	43	71	76	60	0	52	42	56	53
Overall reassuring message	17	9	10	7	0	4	22	35	15
Ratio alarming/reassuring message	2,5	7,9	7,6	8,6	-	13,0	1,9	1,6	3,5
Overall neu- tral/balanced mes- sage	40	20	14	33	0	44	36	9	100
Total	100	100	100	100	-	100	100	100	100
Number of stories	196	79	42	30	0	23	36	23	429

*Norway have no domestic nuclear power plants.

**No percentage due to low N.

SWEDEN	Air pollution	Chernobyl accident	Military use of nuclear technology	East European nuclear plant	Domestic nuclear plant	Nuclear waste	Chemical waste	Radiation from indoor radon gas	Total
Any alarming statement	67	88	0	89	58	61	84	0	63
Any reassuring statement	58	54	0	40	54	25	67	0	46
Overall alarming message	45	69	0	72	27	39	55	0	36
Overall reassuring message	26	6	0	11	38	11	18	0	17
Ratio alarming/reassuring message	1,7	11,7	-	6,3	0,7	3,7	3,0	-	2,2
Overall neutral/balanced message	29	25	0	17	35	50	27	0	47
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Number of stories	233	101	(3**)	35	84	28	158	(6**)	639